

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΝΤΕΚΑΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΣΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

της
Τριανταφυλλιάς Γλάνια

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Άσκηση και Ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Παιδαγωγική και Δημιουργική Μάθηση»

Κομοτηνή

2007

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Αντωνίου Παναγιώτης, Επίκουρος Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Γούδας Μάριος, Επίκουρος Καθηγητής

3^{ος} Επιβλέπων: Διγγελίδης Νικόλαος, Λέκτορας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5377
Ημερ. Εισ.: 14-06-2007
Δωρεά: _____
Ταξιθετικός Κωδικός: Δ
796.019
ΓΛΑ

© 2007
Τριανταφυλλιάς Γλάνια
ALL RIGHTS RESERVED

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τριανταφυλλιά Γλάνια: Σύγκριση εντεκάχρονων και δωδεκάχρονων Ελλήνων αθλητών/τριών και μη αθλητών/τριών σε χαρακτηριστικά προσωπικότητας. (Υπό την επίβλεψη του Επίκουρου Καθηγητή κ. Αντωνίου Παναγιώτη)

Η παρούσα μελέτη σχεδιάστηκε για να εξεταστούν πιθανές διαφορές μεταξύ αθλητών και μη αθλητών, σε ορισμένα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά. Στην έρευνα μετείχαν 553 παιδιά Δημοτικών σχολείων (289 αγόρια, 264 κορίτσια εκ των οποίων, 336 αθλητές και 217 μη αθλητές) έντεκα και δώδεκα χρονών (Ε και ΣΤ' τάξεων), τα οποία συμπλήρωσαν το προσαρμοσμένο στα Ελληνικά ερωτηματολόγιο Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised- Abbreviated (JEPQR-A) που μετρά εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμό και τάση ψεύδους. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε ότι οι αθλητές ήταν περισσότερο εξωστρεφείς και ψυχωτικοί σε σχέση με τους μη αθλητές. Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές μεταξύ των αθλητών ομαδικών, ατομικών και δυαδικών αθλημάτων στα συγκεκριμένα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά. Τα αγόρια βρέθηκε ότι ήταν πιο ψυχωτικά αλλά λιγότερο νευρωτικά σε σχέση με τα κορίτσια. Εφόσον ανάλογη προσπάθεια δεν έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα και ελάχιστες έρευνες έχουν γίνει στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά Ελλήνων προ-εφήβων, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορεί να γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά προσωπικότητας μαθητών Δημοτικού - αθλητών ή μη- και συγκρίσεις των χαρακτηριστικών τους. Συνιστάται να εξετάζονται παρόμοιοι ψυχολογικοί παράγοντες στην αναζήτηση ταλέντων ή στην προώθηση παιδιών για ενασχόληση με τον αθλητισμό. Επιπλέον, τα προγράμματα Φυσικής Αγωγής, με κατάλληλες τεχνικές, πρέπει να προάγουν την εξωστρέφεια των μαθητών με στόχο την εμπλοκή τους στην εξωσχολική άθληση.

Λέξεις κλειδιά: JEPQR-A, μαθητές, αθλητές, εξωστρέφεια, νεύρωση

ABSTRACT

Triantafillia Glania: A comparison of 11-12 year-old Greek athletes and non athletes on personality characteristics.

(Under the supervision of Assistant Professor Panagiotis Antoniou)

The purpose of the present study was to examine possible personality differences between athletes and non athletes. Five hundred and fifty three primary school children (289 boys and 264 girls of whom, 336 athletes and 217 non athletes) aged 11-12 years old (5th and 6th grade) completed the adapted in Greek Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated (JEPQR-A) concerning extraversion, neuroticism, psychoticism and lie. The results indicated that athletes were more extraverted and psychotic compared to non athletes. No differences were found among team sport, solitary sport and binary sport athletes. Boys were found to be more psychotic but less neurotic compared to girls. Since similar surveys have not been performed in Greece and few have been done on personality characteristics of Greek preadolescents, a specification and comparison of the students'-athletes or not, personality characteristics can be made on the results of the present survey. It is therefore recommended to take into consideration similar psychological factors when in quest of young athletes or in promoting children in sport. Moreover, Physical Education classes should promote children's extraversion aiming at their involvement in exercise outside school.

Key words: JEPQR-A, students, athletes, extraversion, neuroticism

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	viii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	ix
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Σημασία της έρευνας.....	2
Σκοπός.....	3
Υποθέσεις.....	3
Περιορισμοί.....	4
Οριοθετήσεις.....	5
Λειτουργικοί ορισμοί.....	5
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	7
Θεωρίες προσωπικότητας.....	7
Δημιουργία JEPQR-A.....	9
Αξιοπιστία του JEPQR-A.....	10
Εγκυρότητα του JEPQR-A.....	11
Διαφορές μεταξύ των φύλων.....	11
Μελέτες αθλητών και μη αθλητών σε διάφορα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά.....	13
III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	16
Δείγμα.....	16
Όργανο μέτρησης.....	17
Διαδικασία μέτρησης.....	19

Σχεδιασμός της έρευνας.....	20
IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	22
Στατιστική ανάλυση 1 ^{ης} υπόθεσης.....	22
Στατιστική ανάλυση 2 ^{ης} υπόθεσης.....	23
Στατιστική ανάλυση 3 ^{ης} υπόθεσης.....	25
Στατιστική ανάλυση 4 ^{ης} υπόθεσης.....	27
Στατιστική ανάλυση 5 ^{ης} υπόθεσης.....	29
Στατιστική ανάλυση 6 ^{ης} υπόθεσης.....	31
V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	34
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	43
VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	46
VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	50
Παράρτημα Α. Πρωτότυπο ερωτηματολόγιο JEPQR-A.....	50
Παράρτημα Β. Μετάφραση ερωτηματολογίου JEPQR-A.....	51
Παράρτημα Γ. Συνολικό ερωτηματολόγιο που διαμοιράστηκε.....	52

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σελίδα

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά του δείγματος.....	16
Πίνακας 2. Συντελεστές αξιοπιστίας για κάθε κλίμακα και συντελεστής Cronbach α της Francis (1996).....	22
Πίνακας 3. Αλληλοσυσχετίσεις μεταξύ των κλιμάκων.....	22
Πίνακας 4. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις αθλητών και μη αθλητών.....	24
Πίνακας 5. Τιμές F και επίπεδο σημαντικότητας αθλητών και μη αθλητών.....	24
Πίνακας 6. Μέση τιμή και τυπ. απόκλιση, F τιμή και επίπεδο σημαντικότητας για αθλητές ατομικών, ομαδικών και δυαδικών αθλημάτων.....	26
Πίνακας 7. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις αγοριών αθλητών και μη αθλητών.....	28
Πίνακας 8. Τιμές F και επίπεδο σημαντικότητας αγοριών αθλητών και μη.....	28
Πίνακας 9. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις κοριτσιών αθλητριών και μη.....	30
Πίνακας 10. Τιμές F και επίπεδο σημαντικότητας κοριτσιών αθλητριών και μη.....	30
Πίνακας 11. Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις αγοριών και κοριτσιών.....	32
Πίνακας 12. Τιμές F και επίπεδο σημαντικότητας για τα φύλα.....	32

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σελίδα

Σχήμα 1. Ποσοστά δείγματος ανά φύλο.....	17
Σχήμα 2. Ποσοστά αθλητών και μη αθλητών.....	17
Σχήμα 3. Ποσοστά αθλητών ανά κατηγορία αθλήματος.....	17
Σχήμα 4. Μέσες τιμές αθλητών και μη αθλητών.....	25
Σχήμα 5. Οι ομάδες αθλητών και οι τιμές τους στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά.....	27
Σχήμα 6. Αγόρια αθλητές και μη αθλητές και οι τιμές στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά τους.....	29
Σχήμα 7. Κορίτσια αθλήτριες και μη αθλήτριες και οι τιμές στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά τους.....	31
Σχήμα 8. Σύγκριση των μέσων τιμών των φύλων.....	33

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

JEPQR-A = Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised – Abbreviated

JEPQ-R = Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised

JEPQR-S = Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised – Short

EPQ = Eysenck Personality Questionnaire

ΚΦΑ = Καθηγητής Φυσικής Αγωγής.

**ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΝΤΕΚΑΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΑΘΛΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΣΕ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ**

Το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών σχετικά με την προσωπικότητα των αθλητών στράφηκε γύρω από την αναγνώριση των χαρακτηριστικών της γνωρισμάτων, προσπαθώντας να καθορίσουν ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που συσχετίζονται περισσότερο με την υψηλή αθλητική επίδοση στο σχολείο και στον εξωσχολικό αθλητισμό. Παρά δε το γεγονός ότι πολλά ευρήματα συγκρούονται, τελευταία άρχισε να σχηματίζεται μια εικόνα της προσωπικότητας του αθλητή (Δογάνης, 1990). Αν για παράδειγμα ένα άτομο είναι επιθετικό, λέμε ότι έχει το χαρακτηριστικό της επιθετικότητας σε μεγάλο ή σε μικρό βαθμό, ανάλογα με τη συχνότητα και την ένταση της συμπεριφοράς του. Συνεπώς αν κάποιος μπορεί να αναγνωρίσει με ακρίβεια ποια χαρακτηριστικά υπάρχουν σε κάποιο άτομο, μπορεί να προβλέψει ως ένα βαθμό πώς το άτομο αυτό θα συμπεριφερθεί ή να εξηγήσει τη συμπεριφορά του. Αν δε ο τρόπος που αναγνωρίζονται αυτά τα χαρακτηριστικά στα άτομα είναι αξιόπιστος, τότε έχει στην κατοχή του ένα πραγματικά ισχυρό εργαλείο για να αναλύσει την ανθρώπινη συμπεριφορά. Όμως και η επίδραση του περιβάλλοντος είναι σημαντική και επηρεάζει τη συμπεριφορά μας (Δογάνης, 1990).

Ο σημαντικότερος λόγος της χρήσης της έννοιας των χαρακτηριστικών είναι ότι μας προσφέρει τη βάση για ποσοτικοποίηση. Έτσι για παράδειγμα ένας προπονητής μπορεί να δει και να μετρήσει ποσοτικά αν ένας παίχτης είναι περισσότερο επιθετικός από κάποιον άλλον ή έχει περισσότερη αυτοπεποίθηση και σιγουριά ή έχει μικρά επίπεδα άγχους. Οι εξωστρεφείς επίσης αναζητούν τολμηρές δραστηριότητες και παίρνουν μεγαλύτερα ρίσκα ψάχνοντας για επιβεβαιωτικές και ανταγωνιστικές κοινωνικές καταστάσεις (Egloff & Gruhn, 1996). Ακόμη βρέθηκε πως η ύπαρξη κοινού, και μάλιστα ενεργητικά συμμετέχοντος κοινού, βελτιώνει την απόδοσή τους, σε αντίθεση με τους εσωστρεφείς που επιζητούν απομονωμένες δραστηριότητες και η απόδοσή τους αυξάνεται στην έλλειψη κοινού (Graydon & Murphy, 1995). Ορισμένα αθλήματα φαίνεται να προσελκύουν τους εσωστρεφείς (πχ. σκοποβολή), ενώ άλλα τους εξωστρεφείς. Η

προσωπικότητα πιθανόν να είναι ένας παράγων που καθορίζει το αν ένας αθλητής πετύχει ή όχι στο άθλημά του. Για τέτοιους λόγους που έχουν πρακτική σημασία, η έννοια των χαρακτηριστικών είναι χρήσιμη στον αθλητικό κόσμο (Δογάνης, 1990).

Οι θεωρίες των χαρακτηριστικών βασίζονται στην υπόθεση ότι κάθε άτομο έχει διάφορα χαρακτηριστικά προσωπικότητας και το κοινό τους γνώρισμα είναι η σχετική αντοχή τους σε αλλαγές.

Ο Eysenck (1975;1952) διεξήγαγε μια μεγάλη θεωρητική έρευνα και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προσωπικότητα δομείται ιεραρχικά από 4 βασικές διαστάσεις: α) εξωστρέφεια (Extraversion) β) συναισθηματική ισορροπία (Neuroticism) γ) σκληρότητα-ψυχωτισμός (Psychotism) και δ) προσποίηση-ψεύδος (Lie). Για την αιτιολόγηση των διαφορών στην προσωπικότητα ο Eysenck υιοθετεί μια βιολογική προσέγγιση αλλά δεν αρνείται ότι και οι διάφορες εμπειρίες επηρεάζουν τον τρόπο που το άτομο συμπεριφέρεται (Δογάνης, 1990). Έτσι η προσωπικότητα ορίζεται ως ο συνδυασμός των βιολογικών κληρονομιών του ανθρώπου μαζί με τις τυχόν περιβαλλοντικές επιδράσεις στις οποίες το άτομο εκτίθεται κατά τη διάρκεια της ζωής του (Batta K., 2002).

Η παιδική έκδοση του ερωτηματολογίου Προσωπικότητας του Eysenck (Junior Eysenck Personality Questionnaire - JEPQ) έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί για να μετρήσει τις βασικές διαστάσεις προσωπικότητας στα παιδιά. Το όργανο περιέχει 4 κλίμακες : ψυχωτισμός (P), εξωστρέφεια (E), συναισθηματική ισορροπία (N) και μια κλίμακα ψεύδους (L) (Francis, 1996). Εκτός του παραπάνω ερωτηματολογίου που είναι το αρχικό και μεγάλο (89 θεμάτων), έχουν κατασκευαστεί για παιδιά 11-15 χρόνων, και ένα σύντομο (48 θεμάτων)(Cofulla, 1990), και ένα συντομογραφημένο (24 θεμάτων) (Francis, 1996).

Σημασία της έρευνας

Είναι η πρώτη φορά που έγινε μετάφραση στην Ελληνική γλώσσα και εφαρμογή του Αναθεωρημένου και Συντομογραφημένου Παιδικού Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας του Eysenck (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated, JEPQR-A) και εξετάστηκε η αξιοπιστία του. Επιχειρήθηκε ακόμα να γίνει για πρώτη φορά διερεύνηση του προφίλ αθλητών/τριών δημοτικού στην Ελλάδα και να διαπιστωθούν τυχόν διαφορετικά χαρακτηριστικά που υπάρχουν στα φύλα. Εφόσον ανάλογη προσπάθεια δεν έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορεί να γίνει αναφορά στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά προεφήβων αθλητών/τριών και μη, και συγκρίσεις των χαρακτηριστικών των αθλητών των ομαδικών

αθλημάτων σε σχέση με τα δυαδικά και ατομικά αθλήματα. Συνεπώς θα διαπιστωθούν τυχόν διαφορετικά χαρακτηριστικά των φύλων αλλά και των αθλητών/τριών ή μη, ώστε να γίνει γενικότερα μια πιο αποτελεσματική επιλογή προγραμμάτων και αθλημάτων για τα παιδιά, με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους και όχι με τυχαία επιλογή του αθλήματος από τα παιδιά ή τους γονείς τους. Οι καθηγητές φυσικής αγωγής (ΚΦΑ) και οι σωματειακοί προπονητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν παρόμοια αποτελέσματα για την επιλογή παιδιών σε κάθε άθλημα ξεχωριστά. Αν το άθλημα που θα επιλεγεί από το παιδί και την οικογένεια ταιριάζει στην ψυχοσύνθεσή του, είναι πιθανότερο ότι θα του αρέσει και ότι θα τα καταφέρει καλύτερα μια που είναι της αρεσκείας του.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διαπιστωθεί αν το ερωτηματολόγιο Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised- Abbreviated (JEPQR-A) έχει αξιοπιστία κατά την εφαρμογή του και να κάνει συγκρίσεις των αποτελεσμάτων αθλητών/τριών και μη, σε σχέση με τις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο. Δευτερεύων σκοπός ήταν να διερευνήσει αν τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των αθλητών ατομικών αθλημάτων είναι διαφορετικά απ' τα χαρακτηριστικά αθλητών ομαδικών ή δυαδικών αθλημάτων. Ακόλουθα να διερευνήσει αν οι αθλητές/τριες όμοιου φύλου έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους μη αθλητές/τριες. Αν δηλ. τα αγόρια αθλητές έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τα αγόρια μη αθλητές, και αντιστοίχως το ίδιο ερώτημα και για τα κορίτσια. Τέλος να ερευνήσει τυχόν διαφορές οφειλόμενες στο φύλο.

Υποθέσεις

Οι παρακάτω υποθέσεις εξετάστηκαν για τη μελέτη της συγκεκριμένης έρευνας:

α) Η πρώτη υπόθεση είναι ότι το ερωτηματολόγιο δεν θα έχει την απαιτούμενη αξιοπιστία στην μέτρηση των προσωπικών χαρακτηριστικών των παιδιών δημοτικού.

β) Η δεύτερη υπόθεση είναι ότι μετά το πέρας της έρευνας δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους αθλητών και μη αθλητών, στις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο (ψυχωτισμός, εξωστρέφεια, συναισθηματική ισορροπία και ψεύδος), δηλ.

H_0 : Μαθλ.= Μμη αθλ. Η εναλλακτική υπόθεση είναι ότι θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους αθλητών-μη αθλητών στις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο, δηλ.

H_1 : Μαθλη $\neq$ Μμη αθλ.

γ) Επόμενη υπόθεση είναι ότι δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των αθλητών ατομικών αθλημάτων σε σύγκριση με τους αθλητές δυαδικών και ομαδικών αθλημάτων στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_0: \text{Ματομ.} = \text{Μδυναδ.} = \text{Μομαδ.}$ Η εναλλακτική υπόθεση είναι ότι θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των αθλητών ατομικών αθλημάτων σε σύγκριση με τους αθλητές δυαδικών και ομαδικών αθλημάτων στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_1: \text{Ματομ.} \neq \text{Μδυναδ.} \neq \text{Μομαδ.}$

δ) Ακόλουθη υπόθεση είναι ότι δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των αγοριών αθλητών και μη αθλητών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_0: \text{Μαγ.αθλ.} = \text{Μαγ.μη.αθλ.}$ Η εναλλακτική υπόθεση είναι ότι θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των αγοριών αθλητών και μη αθλητών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_1: \text{Μαγ.αθλ.} \neq \text{Μαγ.μη.αθλ.}$

ε) Επόμενη υπόθεση είναι ότι δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των κοριτσιών αθλητριών και μη αθλητριών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_0: \text{Μκορ.αθλ.} = \text{Μκορ.μη.αθλ.}$ Η εναλλακτική υπόθεση είναι ότι θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των κοριτσιών αθλητριών και μη αθλητριών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_1: \text{Μκορ.αθλ.} \neq \text{Μκορ.μη.αθλ.}$

στ) Τέλος, δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους αγοριών-κοριτσιών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_0: \text{Μαγ.} = \text{Μκορ.}$ Η εναλλακτική υπόθεση είναι ότι θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των αγοριών και κοριτσιών στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου, δηλ. $H_1: \text{Μαγ.} \neq \text{Μκορ.}$

Περιορισμοί

Οι περιορισμοί της συγκεκριμένης έρευνας ήταν οι ακόλουθοι:

α) Δεν κατέστη βέβαιο ότι τα παιδιά απάντησαν με ειλικρίνεια δεδομένου ότι το ερωτηματολόγιο θίγει ορισμένα 'ευαίσθητα' θέματα που προδιαθέτουν για μη ειλικρινείς απαντήσεις.

β) Δεν είναι σίγουρο αν κατανόησαν πλήρως τις ερωτήσεις παρά τις επεξηγήσεις και διευκρινήσεις που τους δόθηκαν.

γ) Δεν ήταν γνωστό το διάστημα που οι αθλητές ασχολούνταν με το άθλημα και το επίπεδο ικανότητάς τους και απόδοσης σε αυτό. Για τον χαρακτηρισμό κάποιου ως «αθλητή» απαιτούνταν η συμμετοχή του σε εξωσχολικό αθλητισμό με συχνότητα δύο ή περισσότερες φορές τη βδομάδα.

δ) Δεν εξετάστηκε και δεν ήταν γνωστή η ψυχολογική κατάσταση των εξεταζόμενων κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου (αν πχ. ήταν για κάποιο λόγο αγχωμένοι ή μόλις προ ολίγου είχαν τσακωθεί κτλ.).

Οριοθετήσεις

Οι οριοθετήσεις στην παρούσα έρευνα αφορούσαν τα παρακάτω:

- α) Το δείγμα αποτελούνταν από μαθητές/τριες της Ε και ΣΤ τάξης χριστιανικών δημοτικών σχολείων.
- β) Η έρευνα έλαβε χώρα σε σχολεία της Αλεξανδρούπολης.
- γ) Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αναφέρεται στα τέσσερα χαρακτηριστικά προσωπικότητας (μεταβλητές) που αναφέρθηκαν πιο πάνω, δηλ. εξωστρέφεια, ψυχωτισμός, νεύρωση και τάση ψεύδους.

Λειτουργικοί ορισμοί

JEPOR-A: (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised – Abbreviated, Αναθεωρημένο και Συντομογραφημένο Παιδικό Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας του Eysenck) Είναι η συντομογραφημένη έκδοση του αναθεωρημένου παιδικού ερωτηματολογίου του Eysenck. Μετρά 4 ψυχομετρικά χαρακτηριστικά και περιέχει 24 θέματα (6 για κάθε κλίμακα). Οι κλίμακες είναι : 1) Extraversion (E) δηλ. εξωστρέφεια και κοινωνικότητα του ατόμου. 2) Neuroticism (N) δηλ. συναισθηματική ισορροπία, νεύρωση, νευρωτισμός, άγχος. 3) Psychotism (P) δηλ. σκληρότητα, ψυχωτισμός. Ο όρος «ψυχωτισμός» δεν εμπεριέχει ψυχοπαθολογικά συμπτώματα αλλά αναφέρεται στο πόσο είναι κάποιος απότομος και χωρίς ευαισθησία. 4) Lie (L) που μετρά την τάση ψεύδους ή αλλιώς την κοινωνική συμμόρφωση του ατόμου. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο έχει κατασκευαστεί για παιδιά 11-15 χρονών (βλ. Παράρτημα Α).

JEPQ-R: (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised) Είναι η ανανεωμένη μεγάλη έκδοση του ερωτηματολογίου και περιέχει 89 θέματα και έχει κατασκευαστεί για παιδιά 11-15 χρονών.

JEPOR-S: (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised - Short) Είναι η σύντομη έκδοση του ερωτηματολογίου που περιέχει 48 θέματα (12 για κάθε κλίμακα) και έχει κατασκευαστεί για παιδιά 11-15 χρονών.

EPQ: (Eysenck Personality Questionnaire) Είναι το ερωτηματολόγιο για εφήβους 16 χρονών και πάνω, και ενήλικες.

Αθλητές: Είναι τα άτομα που εμπλέκονται σε οργανωμένη αθλητική δραστηριότητα εκτός σχολείου, με συχνότητα δύο και πάνω φορές / βδομάδα.

ΚΦΑ: Καθηγητής Φυσικής Αγωγής.

Ατομικά αθλήματα: Είναι τα αθλήματα στα οποία η τελική διάκριση και νίκη εξαρτάται από την επιτυχή προσπάθεια ενός και μόνο αθλητή, ο οποίος αγωνίζεται χωρίς την άμεση παρεμβολή των αντιπάλων του. Τέτοια είναι τα αθλήματα στίβου, κολύμβησης, ενόργανης κτλ.

Δυαδικά αθλήματα: Είναι τα αθλήματα στα οποία η τελική διάκριση και νίκη εξαρτάται από την επιτυχή προσπάθεια ενός και μόνο αθλητή, ο οποίος αγωνίζεται ενάντια σε άλλον αντίπαλο που παρεμβαίνει άμεσα στο παιχνίδι του αθλητή, κάνοντάς τον να τροποποιεί κάθε φορά τον τρόπο που θα ενεργήσει. Τέτοια αθλήματα είναι το τένις, πιγκ-πογκ, badminton κτλ.

Ομαδικά αθλήματα: Είναι τα αθλήματα στα οποία η τελική διάκριση και νίκη εξαρτάται από τη συμμετοχή και την επιτυχή προσπάθεια πολλών αθλητών, οι οποίοι αγωνίζονται ως ομάδα. Τέτοια αθλήματα είναι το ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλεϊ κτλ.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Θεωρίες προσωπικότητας

Η κατανόηση της ανθρώπινης προσωπικότητας και της έκφρασης της, που είναι η συμπεριφορά, προϋποθέτει να μη θεωρούμε τα χαρακτηριστικά της σαν κάτι βιολογικά δεδομένο, σταθερό και αναλλοίωτο. Μετά από μακρόχρονη ενασχόληση πάνω στο θέμα, οι ερευνητές απομόνωσαν και τυποποίησαν τους παράγοντες που θεωρούνται υπεύθυνοι για την ανάπτυξη, τη διαμόρφωση και την τροποποίηση της ανθρώπινης προσωπικότητας. Οι παράγοντες αυτοί είναι ουσιαστικά δύο: ο γενετικός και ο περιβαλλοντικός (Σταλίκας, 1991). Η προσωπικότητα περιγράφεται με βάση τα γνωρίσματα ή τα χαρακτηριστικά μιας συμπεριφοράς. Ένα γνώρισμα (trait) της προσωπικότητας θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει τη χαρακτηριστική τάση που έχει ένα άτομο να ενεργεί και να συμπεριφέρεται σύμφωνα με ένα ορισμένο τρόπο. Βασικοί εκπρόσωποι της θεωρίας των γνωρισμάτων είναι οι Allport, Cattell και Eysenck (Ζέρβας, 1992).

Ο Ζέρβας (1992) αναφέρει πως ο Allport δεχόταν ότι τα γνωρίσματα δεν πρέπει να θεωρούνται ότι είναι σταθερά και ότι η συμπεριφορά ποικίλει ανάλογα με τις καταστάσεις. Κατά τον Cattell (όπως αναφέρεται στο Ζέρβας, 1992) τα γνωρίσματα δεν καθορίζονται μόνο από γενετικούς παράγοντες ή μόνο από το περιβάλλον, αλλά από την πολύπλευρη αλληλεπίδραση και των δύο σε σχέση με τους παράγοντες ωρίμανσης.

Ο Eysenck (όπως αναφέρεται στο Ζέρβας, 1992) υποστηρίζει ότι οι διαφορές στην ανθρώπινη προσωπικότητα οφείλονται στη φύση και στην έκταση της νευρικής δραστηριότητας. Η κλίμακα E (εξωστρέφεια) αντανακλά τις λειτουργίες εγρήγορσης και αναστολής του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος. Η κλίμακα N (συναισθηματική ισορροπία) αντανακλά την εγρήγορση του Αυτόνομου Νευρικού Συστήματος. Αυτά τα δύο νευρικά συστήματα, μαζί με το Ενδοκρινικό, είναι οι καθοριστικοί παράγοντες της συμπεριφοράς. Η εξωστρέφεια έχει βάσεις βιολογικές που σχετίζονται με τις διεργασίες των λειτουργιών διέγερσης ή αναστολής του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος. Σύμφωνα με τον Eysenck (Ζέρβας, 1992) οι εξωστρεφείς αντέχουν πολύ στον πόνο, γιατί έχουν ψηλότερο κατώφλι διέγερσης. Όταν λέμε «κατώφλι» εννοούμε το ελάχιστο επίπεδο ερεθισμάτων που μπορούν να

διεγείρουν το κεντρικό νευρικό σύστημα. Έτσι εξηγείται η ενεργητικότητα των αθλητών και η αντοχή τους στον πόνο, αφού μπορούν να ωθήσουν περισσότερο τους εαυτούς τους στα όρια της αντοχής, πράγμα απαραίτητο σε πολλά αθλήματα. Ο Eysenck υποστηρίζει ότι οι εσωστρεφείς έχουν πιο αδύνατο νευρικό σύστημα από τους εξωστρεφείς και ότι οι εξωστρεφείς έχουν πιο ισχυρούς ανασταλτικούς μηχανισμούς. Η άποψη αυτή μπορεί να ερμηνευθεί ως ένδειξη ότι οι εξωστρεφείς βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα εγρήγορσης και σε υψηλά αναστολών. Το αντίθετο συμβαίνει με τους εσωστρεφείς. Οι διαφορές στη συναισθηματικότητα προέρχονται από τις διαφορές στην ευκολία διέγερσης του Αυτόνομου Νευρικού Συστήματος και του Ενδοκρινικού. Ο Eysenck πιστεύοντας ότι το αυτόνομο νευρικό σύστημα ελέγχει τη συναισθηματικότητα, θεωρεί ότι τα μη συναισθηματικά σταθερά άτομα (π.χ. νευρωτικά) διεγείρονται πιο εύκολα από τα σταθερά (Acton, 2003; Eysenck & Eysenck M., 1985). Η φυσιολογική εξήγηση που δίνει για την τρίτη διάσταση- (P) ψυχωτισμός- είναι τα επίπεδα τεστοστερόνης, και συνεπώς τα άτομα με υψηλότερα επίπεδα ψυχωτισμού έχουν ψηλότερα επίπεδα τεστοστερόνης (Eysenck & Eysenck M., 1985).

Πρόσφατα σημειώθηκε πρόοδος στην ανάπτυξη μιας κοινώς αποδεκτής ταξινόμησης των χαρακτηριστικών προσωπικότητας (Asendorp & Van Aken, 2003). Έχουν αναγνωριστεί πέντε παράγοντες προσωπικότητας: εξωστρέφεια (extraversion), συμφωνία-ευχαρίστηση (agreeableness), ευσυνειδησία (conscientiousness), συναισθηματική σταθερότητα (neuroticism) και προθυμία στις εμπειρίες-κουλτούρα (openness to experience) (Sinphurmsukskul, Froer & Ahlheim, 2005). Οι 5 παράγοντες (Big Five) όμως δεν προέρχονται από ολοκληρωμένη θεωρία και δεν επεξηγούν τις διαφορές προσωπικότητας (John & Srivastava, 1999), αλλά προήλθαν από παραγοντική ανάλυση και είναι μια εμπειρικά δοσμένη ταξινόμηση (Sinphurmsukskul et al., 2005) που βασίστηκε σε έρευνες σε δυτικούς λαούς και κυρίως σε Αμερικανούς, ενώ οι επιστήμονες ακόμη εξετάζουν τη γενικευμένη χρήση του σε όλους τους πολιτισμούς, αφού πολλοί δεν δέχτηκαν την ταξινόμηση αυτή ως σωστή (Block, 1995; Eysenck, 1992; Pervin, 1994). Μερικοί κριτικοί επιπρόσθετα κατέληξαν ότι η ταξινόμηση αυτή δεν ασχολήθηκε ιδιαίτερα με θέματα ανάπτυξης της παιδικής προσωπικότητας αλλά μόνο των ενηλίκων (Block, 1995; Pervin, 1994; Pervin, & John, 1999).

Η θεωρία του Eysenck παραμένει μετά από τόσα χρόνια σημαντική και είναι ο ψυχολόγος με τις περισσότερες αναφορές και δημοσιεύσεις μετά τον Freud και τον Piaget (Rushton, 2001). Τα ερωτηματολόγια του είναι σημαντικά βοηθήματα γιατί βασίστηκαν σε μια καλά αναπτυγμένη θεωρία των χαρακτηριστικών προσωπικότητας, είναι ευρέως χρησιμοποιούμενα και διαθέσιμα εδώ και δεκαετίες, συγκλίνουν με άλλα ευρέως

χρησιμοποιούμενα ερωτηματολόγια (Zuckerman & Cloninger, 1996; Zuckerman, Kuhlman, Joireman, Teta & Kraft, 1993) και έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες (Ferrando, 1994).

Δημιουργία JEPQR-A

Η μεγάλη (με τα 89 θέματα) παιδική έκδοση του ερωτηματολογίου Προσωπικότητας του Eysenck (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised - JEPQR-R) έχει ευρέως χρησιμοποιηθεί σε πολλές χώρες, και σε μια έρευνα στην Ελλάδα από τους Eysenck και Dimitriou (1984), για να μετρήσει τις βασικές διαστάσεις προσωπικότητας στα παιδιά. Με το συγκεκριμένο όμως μεγάλο ερωτηματολόγιο, επιχειρήθηκε μια διαπολιτισμική σύγκριση στα χαρακτηριστικά Κυπρίων σε σχέση με Άγγλους μαθητές. Η έρευνα δεν ασχολήθηκε με τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά αθλητών και μη αθλητών, ούτε με τις διαφορετικές κατηγορίες αθλημάτων. Το όργανο περιέχει 4 κλίμακες: ψυχωτισμός (*P*), εξωστρέφεια (*E*), συναισθηματική ισορροπία (*N*) και μια κλίμακα ψεύδους (*L*) (Francis, 1996).

Το JEPQR-R είναι ένα σχετικά μεγάλο όργανο μέτρησης που περιέχει 89 ερωτήματα - θέματα. Παρά τη προφανή χρησιμότητα των μεγάλων οργάνων, το πρακτικό μειονέκτημά τους είναι ότι λόγω του περιορισμένου χρόνου που διαθέτουν οι συμμετέχοντες, πολλές φορές απαιτείται η χρήση λιγότερων ερωτήσεων και συνεπώς μικρότερου οργάνου. Σε αναγνώριση αυτού του γεγονότος ο Conulla (1990) ανέπτυξε μια σύντομη έκδοση του παραπάνω ερωτηματολογίου, το JEPQR-S (όπου S=short) που περιέχει 48 προτάσεις-ερωτήματα, 12 για κάθε κλίμακα. Η αξιοπιστία του JEPQR-S ήταν αποδεκτή και συγκρίσιμη με αυτή του μεγάλου οργάνου (Scholte & De Bruyn, 2001).

Ακόμα όμως και αυτό το όργανο μπορεί να είναι μεγάλο σε ορισμένες ερευνητικές καταστάσεις. Έτσι η Francis (1996) ανέπτυξε μια συντομογραφημένη μορφή την JEPQR-A (όπου A=Abbreviated) μειώνοντας τον αριθμό ερωτημάτων σε 6 για κάθε υποκλίμακα και καταλήγοντας σε ένα όργανο 24 ερωτημάτων. Οι 4 νέες υπο-κλίμακες είχαν αξιοπιστίες που, αν και χαμηλότερες των αντιστοίχων JEPQR-S κλιμάκων, ήταν λογικές, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι μόνο 6 ερωτήματα περιείχονταν σε κάθε υποκλίμακα, και γνωρίζοντας ότι οι συντελεστές αξιοπιστίας γενικά ευνοούνται από τα μεγάλα ερωτηματολόγια με πολλά ερωτήματα (Francis, 1996).

Όπως προβλέφθηκε απ' τη θεωρία κατασκευής ερωτηματολογίων του Kline (1986), όσο μικρότερες οι κλίμακες, τόσο μικρότεροι και οι συντελεστές αξιοπιστίας. Παρ'

όλα αυτά οι συντελεστές αξιοπιστίας Cronbach α της JEPQR-A είναι πολύ ικανοποιητικοί ($E=.67$, $N=.70$, $P=.61$ και $L=.57$), για κλίμακα 6 ερωτημάτων/διάσταση. Δεδομένου και των ιστορικών δυσκολιών στην κλίμακα ψυχωτισμού, αφού όλα τα μεγαλύτερα όργανα είχαν σχετικά χαμηλό συντελεστή αξιοπιστίας στην κλίμακα αυτή, το $\alpha=.61$ που επιτεύχθηκε είναι εντυπωσιακό (Francis, 1996). Η μόνη εξαίρεση ήταν η κλίμακα ψεύδους με αξιοπιστία $\alpha=.57$. Η Francis (1996) συμπέρανε πως η αξιοπιστία και αντικειμενικότητα της JEPQR-A επέτρεπε τη χρήση της αλλά χρειάζεται περισσότερη έρευνα σ' άλλες ηλικιακές κατηγορίες και χώρες.

Αξιοπιστία του JEPQR-A

Σε έρευνες όπου συγκρίθηκαν οι συντελεστές αξιοπιστίας του JEPQR-A με τους αντίστοιχους της JEPQR-S και JEPQ-R, βρέθηκε ότι δε διαφέρουν σημαντικά απ' αυτές της Francis (1996) εκτός απ' τον ψυχωτισμό, που είχε αρκετά χαμηλότερη τιμή των αντίστοιχων μεγαλύτερων κλιμάκων (De Bruyn, Delsing & Welten, 1995; Maltby & Talley, 1998; Scholte & De Bruyn, 2001).

Οι Caruso και Edwards (2001) στην έρευνα που διεξήγαγαν σε αποτελέσματα 23 ερευνών με 44 διαφορετικά δείγματα παιδιών βρήκαν πως η αξιοπιστία μπορεί να διαφέρει από δείγμα σε δείγμα λόγω των διαφορετικών δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος και τη μορφή του οργάνου, (μεγάλη, σύντομη κ.τ.λ.). Κατέληξαν δε πως η αξιοπιστία αφορά τις επιδόσεις του συγκεκριμένου δείγματος και όχι το όργανο. Οι συγγραφείς κατέληξαν πως το μήκος της κλίμακας δηλ. το σύνολο των ερωτημάτων ήταν ο καλύτερος δείκτης πρόβλεψης της αξιοπιστίας των τιμών, αλλά και το φύλο και η απόκλιση ηλικιών καθώς και η γλώσσα εφαρμογής ήταν στατιστικά σημαντικοί δείκτες πρόβλεψης για τις διάφορες κλίμακες της JEPQ. Ακόμη εξέτασαν τα δείγματα των ερευνών και κατέληξαν πως για την κλίμακα ψυχωτισμού υψηλές τιμές αξιοπιστίας είχαν οι έρευνες με τα μεγάλα ερωτηματολόγια και υψηλή αναλογία αγοριών. Για την εξωστρέφεια, υψηλές τιμές αξιοπιστίας είχαν οι έρευνες με τη μεγάλη μορφή. Για τη συναισθηματική ισορροπία, υψηλές τιμές είχαν οι έρευνες με μεγάλη μορφή και απόκλιση ηλικιών που περιλάμβαναν περισσότερα κορίτσια. Για την προσποίηση, οι υψηλές τιμές αξιοπιστίας σχετίστηκαν με τη χρήση ενός μη αγγλόφωνου μεγάλου οργάνου, σε δείγμα με μεγάλη απόκλιση στην ηλικία.

Το μέγεθος όμως του δείγματος δεν είχε επιρροή στις τιμές αξιοπιστίας για καμιά κλίμακα της JEPQ. Συνιστάται λοιπόν από τους Francis και Jackson (2004) πως, ενώ οι

σύντομες και μικρές μορφές είναι χρήσιμες, αν προτεραιότητα είναι η ανάλυση των επιδόσεων στην κλίμακα ψυχωτισμού, να επιλέγεται η μεγάλη έκδοση. Τα μεγάλα ερωτηματολόγια όμως, είναι χρονοβόρα λόγω μήκους και μπορεί να αλλοιώσουν τη καλή θέληση των συμμετεχόντων (Francis & Jackson, 2004).

Όλες οι έρευνες συνοπτικά παρουσιάζουν ότι οι εκδόσεις του JEPQ παρουσιάζουν ικανοποιητικούς ως αποδεκτούς συντελεστές αξιοπιστίας και μόνο τα ευρήματα της κλίμακας ψυχωτισμού χρειάζεται να εξετάζονται με προσοχή (Clift, Aston & Povey, 1985; De Bruyn et al., 1995; Pearson & Francis, 1984). Μάλιστα οι Perez, Anglada και Guitart (1990), υποστήριξαν ότι ως την ηλικία των 15 χρόνων όλες οι μορφές της JEPQ είναι κατάλληλες, ενώ για εφήβους 16 χρόνων και πάνω συνιστούν τη χρήση των μορφών της EPQ (Eysenck Personality Questionnaire), που είναι για ενήλικες.

Εγκυρότητα του JEPQR-A

Η σύμφωνη εγκυρότητα (concurrent validity) των JEPQR-A κλιμάκων σε σχέση με τις κλίμακες της σύντομης μορφής JEPQR-S απ' τις οποίες και δημιουργήθηκαν, φανέρωσε ότι οι συντελεστές συσχέτισης ανάμεσα στις 2 εκδόσεις ήταν πολύ ικανοποιητικοί. Έτσι τα κομμάτια του JEPQR-S που επελέγησαν για να συνθέσουν το νέο ερωτηματολόγιο καθρεφτίζουν με λεπτομέρεια τις διαστάσεις της προσωπικότητας που φανερώνουν και οι μεγαλύτερες κλίμακες (Francis, 1996).

Διαφορές μεταξύ των φύλων

Στην έρευνα του Jamison (1984) που έγινε σε παιδιά απ' την Αγγλία και Η.Π.Α. βρέθηκε ότι τα παιδιά από την Αμερική είχαν υψηλότερες τιμές στην εξωστρέφεια, ψυχωτισμό και συναισθηματική ισορροπία και χαμηλότερες στην κλίμακα ψεύδους και εξήγησε πως οι μετρήσεις φανερώνουν ένα γρηγορότερο, πιο αγχώδη Αμερικανικό ρυθμό ζωής και μια αυξημένη εγκληματικότητα συγκριτικά με τα παιδιά στην Αγγλία, αφού η αντικοινωνική συμπεριφορά σχετίζεται θετικά με τον ψυχωτισμό, εξωστρέφεια και συναισθηματική ισορροπία, και αρνητικά με την προσποίηση.

Στο Μεξικό, σε έρευνα των Eysenck και Lara-Cantu (1992), βρέθηκε ότι τα παιδιά εκεί είχαν υψηλότερες τιμές στην εξωστρέφεια και προσποίηση απ' τα παιδιά της Αγγλίας και τα κορίτσια του Μεξικού χαμηλότερα στη συναισθηματική ισορροπία. Οι διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ήταν οι συνηθισμένες δηλαδή τα αγόρια είχαν υψηλότερες

τιμές στο ψυχωτισμό και εξωστρέφεια και χαμηλότερες στη συναισθηματική ισορροπία και προσποίηση απ' τα κορίτσια.

Στην έρευνα των Granleese, Trew και Turner (1988), στο Μπέλφαστ βρέθηκε ότι οι επιδόσεις Ιρλανδών αγοριών και κοριτσιών ήταν υψηλότερες για ψυχωτισμό και εξωστρέφεια αλλά παρόμοιες για συναισθηματική ισορροπία και προσποίηση σε σχέση με τα παιδιά της Αγγλίας, ενώ υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών του Μπέλφαστ σ' όλες τις διαστάσεις εκτός της συναισθηματικής ισορροπίας.

Οι διαφορές αυτές οφείλονται σε υπάρχουσες πολιτισμικές διαφορές ή αντανακλούν διαφορές στα συγκεκριμένα δείγματα; Για να απαντηθεί η ερώτηση με επάρκεια χρειάζονται περισσότερες δια-πολιτισμικές έρευνες (Scholte & De Bruyn, 2001).

Τα κορίτσια γενικά πέτυχαν υψηλότερες τιμές στη συναισθηματική ισορροπία (Forrest, Lewis & Shevlin, 2000; Maltby & Talley, 1998; Shevlin, Bailey & Adamson, 2002) ή στη συναισθηματική ισορροπία και προσποίηση απ' τα αγόρια που έχουν τιμές υψηλότερες συνήθως στο ψυχωτισμό (Clift et al., 1985; Francis, 1996; Scholte & De Bruyn, 2001). Δε βρέθηκαν διαφορές φύλου για την εξωστρέφεια (Scholte & De Bruyn, 2001; Maltby & Talley, 1998). Ο Corulla (1990) δε βρήκε διαφορές στην εξωστρέφεια στα 15χρονα παιδιά αλλά τα 14χρονα αγόρια είχαν υψηλότερες τιμές εξωστρέφειας απ' τα κορίτσια. Διαφορές ανάλογα με το φύλο βρήκε και ο Shevlin και συνεργάτες (2002), με υψηλότερες τιμές εξωστρέφειας για τα αγόρια.

Οι Francis και Sister Montgomery (1993), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υψηλές τιμές συναισθηματικής ισορροπίας έχουν α) οι γυναίκες και β) οι κοινωνικά μη αποδεκτοί άνθρωποι.

Από πού πηγάζουν όμως οι διαφορές φύλου; Σύμφωνα με τη θεωρία προσωπικότητας του Eysenck (1952), υπάρχει βιολογική βάση των διαφορών προσωπικότητας. Όμως αν οι διαφορές αυτές μπορούν να εξηγηθούν με τη βιολογική διαφορά των φύλων, μπορούν το ίδιο εύκολα να οφείλονται και σε συνδυασμό παραγόντων όπως επιδράσεις από διαφορές στην ανατροφή και κοινωνικοποίηση των φύλων (Forrest et al., 2000). Παρόμοια ο Shevlin και συνεργάτες (2002), έδειξε ότι υπήρχε σημαντική διαφορά στη συναισθηματική ισορροπία και ψυχωτισμό, που οφείλονταν στη διαφορετική κοινωνικοποίηση και ανατροφή των φύλων.

Μελέτες αθλητών και μη αθλητών σε διάφορα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά

Στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δεν βρέθηκαν έρευνες που να αφορούν σε ψυχομετρικά χαρακτηριστικά προεφήβων αθλητών/τριων και μη, αλλά οι περισσότερες αφορούσαν φοιτητές και ενήλικες αθλητές/τριες. Πάντως κάνοντας μια ομαδοποίηση και ψάχνοντας για κοινά ευρήματα ήταν προφανές πως όλες σχεδόν οι έρευνες έδειξαν ότι οι αθλητές ήταν πιο εξωστρεφείς (Colley, Roberts & Chipps, 1985; Dineen, 2003; Kirkcaldy, 1982; Egan & Stelmack, 2003; Egloff & Gruhn, 1996). Αντιθέτως οι έρευνες των O' Sullivan, Zuckerman και Kraft (1998), Mc Kelvie, Lemieux και Stout (2003) και των Davis και Mogk (1994) έδειξαν ότι δεν υπήρχαν διαφορές μεταξύ αθλητών και μη αθλητών στην εξωστρέφεια.

Η πλειονότητα των ερευνών κατέληξε στο συμπέρασμα πως οι αθλητές ήταν λιγότερο νευρωτικοί από τους μη αθλητές (Diano, 1985; Egan & Stelmack, 2003; Meyers, Sterling & Leunes, 1988; Mohan, Mall & Paul, 1979).

Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στο ψυχωτισμό και το ψεύδος στις έρευνες των Davis και Mogk (1994), Egloff και Gruhn (1996) και των Mc Kelvie et al., (2003), ενώ αντιθέτως οι Egan και Stelmack (2003) και ο Kirkcaldy (1982) ανέφεραν πως τα αποτελέσματά τους φανερώνουν τους αθλητές να είναι πιο ψυχωτικοί από τους μη αθλητές.

Πιο αναλυτικά, σε μελέτη των O' Sullivan et al., (1998) βρέθηκε πως οι αθλητές σκόραραν χαμηλότερα στη νεύρωση σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό του Πανεπιστημίου και το παράδοξο ήταν πως η (αναμενόμενη) υπόθεση ότι τα ομαδικά αθλήματα με σωματική επαφή προσελκύουν πιο επιθετικούς παίκτες, δεν επαληθεύτηκε.

Παρόμοια αποτελέσματα για τη νεύρωση βρέθηκαν και σε έρευνα των Meyers et al., (1988), όπου σε έρευνα σε αθλητές ροντέο βρέθηκε να έχουν χαμηλότερες τιμές στη νεύρωση και ψεύδος και υψηλότερες στην εξωστρέφεια.

Ο Diano (1985) σε έρευνά του σε έφηβους αθλητές αντισφαίρισης βρήκε πως οι αθλητές υπερέιχαν των εφήβων μη αθλητών στην εξωστρέφεια και είχαν χαμηλότερα επίπεδα νεύρωσης.

Οι Colley et al., (1985) σε έρευνά τους σε αθλητές ομαδικών, ατομικών αγωνισμάτων και μη αθλητές, κατέληξαν πως οι αθλητές γενικότερα έχουν υψηλότερα επίπεδα εξωστρέφειας και εξήγησαν πως είναι πιθανόν οι εξωστρεφείς άνθρωποι να ελκύονται από τα ανταγωνιστικά αθλήματα.

Όμοια με τις παραπάνω έρευνες κινήθηκε και η έρευνα των Mohan et al., (1979) όπου σε σύγκριση αθλητών χειροσφαίρισης εθνικών ομάδων και μη αθλητών βρήκαν πως οι αθλητές είναι πιο εξωστρεφείς και λιγότερο νευρωτικοί.

Παρόμοια σε μελέτη των Egloff και Gruhn (1996) βρέθηκε πως οι τριαθλητές και δρομείς μεγάλων αποστάσεων ήταν πιο εξωστρεφείς σε σχέση με τους μη αθλητές αλλά τα γκρουπ δε διέφεραν σημαντικά στη νεύρωση και ψεύδος.

Οι Egan και Stelmack (2003) διαπίστωσαν από τη μελέτη τους ότι οι αθλητές ορειβάτες είχαν ψηλότερα επίπεδα εξωστρέφειας και ψυχωτισμού αλλά λιγότερο νεύρωση.

Παρότι ο Kirkcaldy (1982) συμφωνεί με τα παραπάνω αποτελέσματα αναφορικά με τη νεύρωση και εξωστρέφεια των αθλητών, στην έρευνά του φάνηκε ένα παράδοξο αποτέλεσμα όπου, οι άντρες πρωταθλητές σε σύγκριση με απλούς αθλητές βρέθηκε να είναι πιο νευρωτικοί και ψυχωτικοί, ενώ σχεδόν αντίθετη τάση επικράτησε για τις πρωταθλήτριες σε σχέση με τις μέσες αθλήτριες, δηλ. οι πρώτες ήταν λιγότερο νευρωτικές και ψυχωτικές και πιο εξωστρεφείς από τις δεύτερες.

Ο Dineen (2003) βρήκε πως οι μη αθλητές σκόραραν υψηλότερα στη νεύρωση από τους αθλητές και οι γυναίκες αθλήτριες πιο ψηλά στην εξωστρέφεια από τις μη αθλήτριες. Οι αθλητές ομαδικών αθλημάτων σκόραραν ψηλότερα στην εξωστρέφεια από τους αθλητές ατομικών αθλημάτων.

Οι Mc Kelvie et al., (2003) βρήκαν πως, σε σύγκριση αθλητών (με αθλήματα επαφής και μη επαφής) και μη αθλητών, οι αθλητές είχαν χαμηλότερα επίπεδα νεύρωσης από τους μη αθλητές ενώ δε βρήκαν σημαντικές διαφορές για τα γκρουπ στα υπόλοιπα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά.

Τέλος οι Davis και Mogk (1994) σε έρευνα συγκρίνοντας ελίτ αθλητές, μέσους αθλητές, λάτρεις των σπορ και μη αθλητές, δε βρήκαν καμιά διαφορά στην εξωστρέφεια, τη νεύρωση και τον ψυχωτισμό των πρωταθλητών σε σχέση με τις άλλες τρεις ομάδες, παρουσιάζοντας αντίθετα αποτελέσματα από την πλειονότητα των προαναφερθέντων ερευνών.

Πάντως δεν βρέθηκε έρευνα που να εξετάζει τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας προεφήβων αθλητών και συνεπώς τα προαναφερόμενα αποτελέσματα δεν αφορούσαν παιδιά. Παρ' όλα αυτά γίνεται αναφορά ως μια ένδειξη των τάσεων που παρατηρήθηκαν κατά τις μετρήσεις προσωπικότητας αθλητών.

Μια που τα αποτελέσματα των ερευνών παρουσιάζουν αντικρουόμενα συμπεράσματα και οι ερευνητές συμφωνούν πως χρειάζεται πρόσθετη χρήση του JEPQR-A και σε άλλες χώρες και ηλικίες (De Bruyn et al., 1995; Francis, Brown & Philipchalk,

1992; Scholte & De Bruyn, 2001), η παρούσα έρευνα επιχείρησε ώστε να γίνει για πρώτη φορά μετάφραση, πιλοτική εφαρμογή και διερεύνηση της αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου JEPQR-A, με επακόλουθη διερεύνηση της προσωπικότητας αθλητών δημοτικού στην Ελλάδα και να διαπιστωθούν τυχόν διαφορετικά χαρακτηριστικά που υπάρχουν μεταξύ των δύο φύλων. Εφόσον ανάλογη προσπάθεια δεν έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα με το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο (παρά μόνο με το μεγάλο των 89 θεμάτων, το οποίο κάνει διαπολιτισμική σύγκριση και όχι σύγκριση χαρακτηριστικών αθλητών και μη), με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, μπορεί να γίνει αναφορά στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά προεφήβων αθλητών και μη, και συγκρίσεις των χαρακτηριστικών των αθλητών των ομαδικών αθλημάτων σε σχέση με τα δυαδικά και ατομικά αθλήματα.

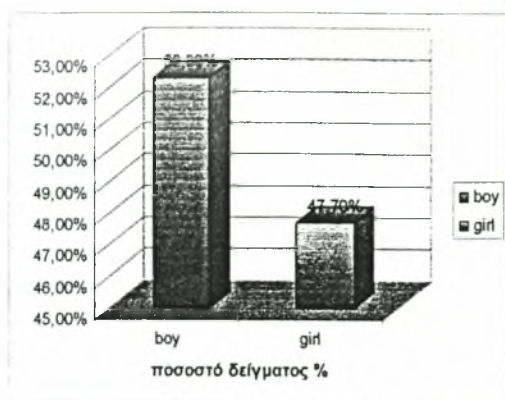
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα

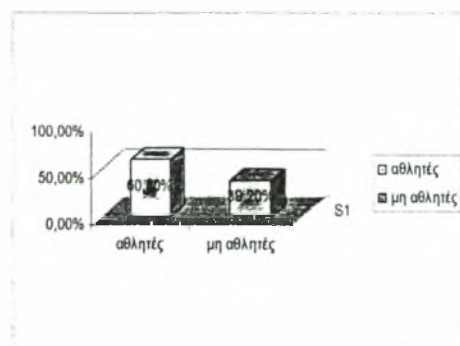
Το δείγμα αποτέλεσαν 553 Έλληνες μαθητές/τριες Δημοτικού (Ε, ΣΤ') που διέμεναν στην Αλεξανδρούπολη. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος παρατίθενται στον πίνακα 1. Η επιλογή των σχολείων έγινε με δειγματοληψία κατά ομάδες και συγκεκριμένα έγινε κλήρωση των 7 από τα 13 σχολεία μιας πόλης σε μια προσπάθεια να αποφευχθεί η μεροληπτικότητα (bias) κατά τη διαδικασία επιλογής. Τα ποσοστά αγοριών- κοριτσιών καθώς και αθλητών – μη αθλητών παρουσιάζονται στα σχήματα 1 και 2. Τα ποσοστά αθλητών ανά κατηγορία απεικονίζονται στο σχήμα 3.

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά Του Δείγματος

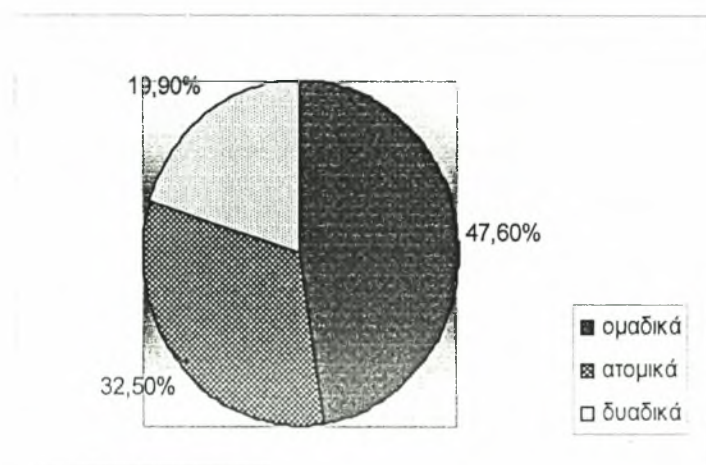
Δείγμα	N		N		N - ποσοστό
Αγόρια	289	Αθλητές	336	Αθλητές ομαδικών	160 47,6%
		αγόρια	201	Αθλητές ατομικών	109 32,5%
		κορίτσια	135	Αθλητές δυαδικών	67 19,9%
Κορίτσια	264	Μη αθλητές	217		
		αγόρια	88		
		κορίτσια	129		
σύνολο	553	σύνολο	553	σύνολο	336 100%

Σχήμα 1. Ποσοστά δείγματος ανά φύλο.

Σχήμα 2. Ποσοστά αθλητών και μη.

Σχήμα 3. Ποσοστά αθλητών ανά κατηγορία αθλήματος

Όργανο μέτρησης

Το Αναθεωρημένο και Συντομογραφημένο Παιδικό Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας του Eysenck (Junior Eysenck Personality Questionnaire Revised-Abbreviated, JEPQR-A), που κατασκευάστηκε από την Francis (1996), είναι ένα όργανο 24 θεμάτων με 6 θέματα ανά διάσταση (εξωστρέφεια, νέρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους). Έχει αρχικά εφαρμοστεί σε παιδιά από την Ουαλία. Η σύμφωνη εγκυρότητα

(concurrent validity) του ερωτηματολογίου, μετά από τη συσχέτιση των κλιμάκων με τις κλίμακες της «μητρικής» JEPQR-S από την οποία και κατασκευάστηκε, ήταν πολύ υψηλή για κάθε κλίμακα (εξωστρέφεια- $E=.91$, νεύρωση- $N=.92$, ψυχωτισμό- $P=.88$, τάση ψεύδους- $L=.89$) υποδηλώνοντας ότι τα ερωτήματα που επελέγησαν για την συντομογραφημένη έκδοση αντανακλούν πλήρως τις διαστάσεις της προσωπικότητας που ορίζει η σύντομη έκδοση. Η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου είναι επίσης ικανοποιητική, ιδίως αν λάβει κανείς υπόψη ότι περιέχει μόλις έξι δείκτες ανά διάσταση, με τους συντελεστές Cronbach α ανά κλίμακα να είναι : $\alpha = .66$ για E-εξωστρέφεια, $\alpha = .70$ για N-νεύρωση, $\alpha = .61$ για P-ψυχωτισμό και $\alpha = .57$ για L-τάση ψεύδους (Francis, 1996). Τα 24 θέματα είναι διχότομα και ρωτούν για συνήθειες και τάσεις συμπεριφοράς (Scholte & De Bruyn, 2001). Οι απαντήσεις δίνονται σε μορφή Ναι / Όχι , και οι πιθανές τιμές έχουν εύρος 0-6 βαθμοί /κλίμακα. Έτσι οι υψηλές τιμές φανερώνουν υψηλότερα επίπεδα του χαρακτηριστικού που εξετάζεται (Forrest et al., 2000; Shevlin et al., 2002).

Αρχικά σύμφωνα με το εγχειρίδιο του τεστ, όσο πιο ψηλές οι τιμές στην κλίμακα συναισθηματικής ισορροπίας (ή αλλιώς νεύρωσης) τόσο πιο αγχώδες, κατηφές και στενάχωρο το άτομο. Υψηλές τιμές συναισθηματικής ισορροπίας φανερώνουν συναισθηματική αστάθεια και υπερκινητικότητα. Συνεπώς οι μαθητές που έχουν υψηλές τιμές στην κλίμακα αυτή, είναι πιθανό να ανησυχούν περισσότερο για το σχολείο και συνεπώς να το απολαμβάνουν λιγότερο, αντικατοπτρίζοντας μια λιγότερο θετική άποψη για αυτό (Francis & Sister Montgomery, 1993)..

Όσο υψηλότερη η τιμή στην κλίμακα εξωστρέφειας τόσο πιο κοινωνικό το άτομο είναι. Έχει πολλούς φίλους, του αρέσει να πηγαίνει σε κοινωνικές συγκεντρώσεις, να μιλά με ανθρώπους και να μελετά με παρέα. Ο εξωστρεφής άνθρωπος ζητά την ένταση, διακινδυνεύει, ενεργεί αυθόρμητα και παρορμητικά, είναι αισιόδοξος και βολικός, του αρέσει να γελά και να είναι εύθυμος (Eysenck & Eysenck S., 1975). Έτσι οι μαθητές που έχουν υψηλές τιμές στην κλίμακα εξωστρέφειας είναι πιθανό να διασκεδάζουν στις κοινωνικές εκδηλώσεις του σχολείου και στα ομαδικά παιχνίδια, ενώ όσοι έχουν χαμηλές τιμές είναι πιθανό να προτιμούν ατομικές δραστηριότητες που απαιτούν απομόνωση ή μελέτη (Francis & Sister Montgomery, 1993).

Οι Eysenck και Eysenck (1975) ορίζουν ότι υψηλές τιμές στην κλίμακα ψυχωτισμού φανερώνουν άτομα κρύα, επιθετικά, απρόσωπα, μη φιλικά, αναξιόπιστα και παράξενα, που δε προθυμοποιούνται να βοηθήσουν τους άλλους και διακατέχονται από παρανοϊκές ιδέες ότι οι άνθρωποι είναι εναντίον τους. Δεν διαισθάνονται συναισθήματα ενοχής και ευαισθησίας προς τρίτους. Τείνουν να γίνονται σκληροί, απάνθρωποι και

κοινωνικά αδιάφοροι. Έτσι οι μαθητές με υψηλή τιμή στην κλίμακα αυτή αισθάνονται λιγότερο άνετα με τους κοινωνικούς περιορισμούς του σχολείου (Francis & Sister Montgomery, 1993). Αυτή η υπόθεση που τοποθετεί μια αρνητική σχέση ανάμεσα στην επίδοση στην κλίμακα ψυχωτισμού και το σχολείο εξηγείται απ' τους Eysenck και Eysenck (1975) και τη γενικότερη θεωρία τους που συνδέει προσωπικότητα και κοινωνική συμπεριφορά: οι κοινωνικές συμπεριφορές που διακατέχονται από ευαισθησία είναι προϊόν κοινωνικοποίησης και συνθηκών, και τα χαμηλά επίπεδα στην κλίμακα αυτή είναι θεμελιώδη για ευαίσθητες και πονόψυχες σκέψεις και απόψεις (Eysenck & Wilson, 1978).

Αν και οι κλίμακες ψεύδους είχαν αρχικά χρησιμοποιηθεί για να εντοπίζουν την τάση ψεύδους ή προσποίησης, έχει πλέον αναγνωριστεί ότι οι κλίμακες ψεύδους μπορεί να μετρούν ένα υποβόσκον προσωπικό χαρακτηριστικό γνώρισμα (Pearson & Francis, 1984). Ένα πρόβλημα των οργάνων αυτό-αναφοράς που μετρούν τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά ανθρώπων είναι πως οι διαφορές στις επιδόσεις των συμμετεχόντων μπορούν να εξηγηθούν απ' την τάση τους να δίνουν κοινωνικά αποδεκτές απαντήσεις (Granleese et al., 1988). Έτσι η κλίμακα λειτουργεί σαν ένας δείκτης κοινωνικής συμμόρφωσης ή συναίνεσης. Σ' αυτή τη βάση μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι μαθητές που έχουν υψηλές τιμές στο ψεύδος-προσποίηση, είναι πιθανό να υιοθετούν κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές και ότι αυτό θα αντανακλάται σε πιο κόσμιες συμπεριφορές προς το σχολείο (Francis & Sister Montgomery, 1993).

Οι μέσοι όροι των 4 κλιμάκων (*εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*) ήταν το πορτρέτο του κάθε παιδιού. Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στα ελληνικά και αντίστροφα (De Bruyn et al., 1995) από 2 έμπειρες καθηγήτριες αγγλικών (μια Αγγλίδα που ζει και εργάζεται 20 χρόνια στην Ελλάδα, και μια Ελληνίδα καθηγήτρια αγγλικών με 25 έτη εργασίας και πείρας) με άριστη γνώση των 2 γλωσσών και του πολιτισμού των λαών. Ως παραδείγματα ερωτήσεων παρατίθενται τα: «Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;» (item 20), «Δημιουργείς προβλήματα στο σχολείο περισσότερο απ' ότι η πλειοψηφία των μαθητών;» (item 12), (Francis, 1996) (βλ. Παράρτημα Β).

Διαδικασία μέτρησης

Η διαδικασία μέτρησης και εφαρμογής έγινε το μήνα Ιανουάριο και διατηρήθηκαν ίδιες συνθήκες διεξαγωγής μέτρησης. Οι ώρες ήταν πρωινές σε ήσυχο περιβάλλον. Όλα τα παιδιά ανά τάξη στην αίθουσά τους, χωρίς τη παρουσία του ΚΦΑ ή του δασκάλου τους,

έλαβαν διευκρινήσεις και οδηγίες και συμμετείχαν εθελοντικά μετά από τη συγκατάθεση και άδεια των διευθυντών των σχολείων. Τα παιδιά απάντησαν ανώνυμα και έριξαν το ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα Γ) σε μια κάλη στην έδρα ώστε να είναι βέβαια για την ανωνυμία των απαντήσεών τους. Μετά από μία εβδομάδα έγινε δεύτερη εφαρμογή του ερωτηματολογίου σε ορισμένα παιδιά για να διαπιστωθεί η σταθερότητα του οργάνου.

Σχεδιασμός της έρευνας

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε η αξιοπιστία του συγκεκριμένου οργάνου αφού πρότερα διεξήχθη η μετάφραση και εφαρμογή του. Η αξιοπιστία ελέγχθηκε με τον συντελεστή αξιοπιστίας Cronbach α για κάθε υπο-κλίμακα και τον ενδοταξικό συντελεστή συσχέτισης (Intraclass Correlation Coefficient-ICC) ή αλλιώς ονομαζόμενος συντελεστής σταθερότητας του οργάνου, μετά την επαναμέτρηση των τριάντα παιδιών. Εξετάστηκαν οι αλληλοσυσχετίσεις μεταξύ των κλιμάκων (Pearson Correlation) που λογικά- σύμφωνα και με άλλες έρευνες δεν θα έπρεπε να ήταν σημαντικές. Η εσωτερική συνοχή της κλίμακας εξετάστηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης κατά ερώτηση (item analysis).

Ακολούθως έγινε πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (MANOVA) με ανεξάρτητες τις ομάδες α) αθλητών και β) μη αθλητών και εξαρτημένες μεταβλητές τις τέσσερις υπο-κλίμακες του οργάνου, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχαν διαφορές στους μέσους όρους των δύο ομάδων στις διαστάσεις *εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*.

Κατόπιν διεξήχθη Μανονα με ανεξάρτητες τις ομάδες αθλητών δηλ. α) αθλητές ομαδικών αθλημάτων, β) αθλητές ατομικών αθλημάτων και γ) αθλητές δυαδικών αθλημάτων και εξαρτημένες μεταβλητές τις τέσσερις υπο-κλίμακες του οργάνου, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχαν διαφορές στους μέσους όρους των τριών ομάδων στις διαστάσεις *εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*.

Επιπρόσθετα διεξήχθη Μανονα με ανεξάρτητες τις ομάδες α) αγόρια αθλητές και β) αγόρια μη αθλητές, και εξαρτημένες μεταβλητές τις τέσσερις υπο-κλίμακες του οργάνου, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχαν διαφορές στους μέσους όρους των δύο ομάδων του ίδιου φύλου στις διαστάσεις *εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*.

Αντίστοιχα έγινε Μανονα με ανεξάρτητες τις ομάδες α) κορίτσια αθλητριες και β) κορίτσια μη αθλητριες, και εξαρτημένες μεταβλητές τις τέσσερις υπο-κλίμακες του οργάνου, ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχαν διαφορές στους μέσους όρους των δύο ομάδων του ίδιου φύλου στις διαστάσεις *εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*.

Τέλος ακολούθησε Μανονα με ανεξάρτητες μεταβλητές τα φύλα και εξαρτημένες μεταβλητές τις τέσσερις υπο-κλίμακες του ερωτηματολογίου, για να διαπιστωθεί αν υπήρχαν διαφορές στους μέσους όρους των φύλων για τις διαστάσεις *εξωστρέφεια, νεύρωση, ψυχωτισμός και τάση ψεύδους*.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στατιστική ανάλυση 1^{ης} υπόθεσης:

Οι συντελεστές αξιοπιστίας Cronbach α για κάθε κλίμακα και ο ενδοταξικός συντελεστής συσχέτισης (Intraclass Correlation Coefficient-ICC) για τα 30 παιδιά που επαναμετρήθηκαν ήταν ικανοποιητικοί έως πολύ καλοί και παρατίθενται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2. Συντελεστές Αξιοπιστίας Για Κάθε Κλίμακα Και Συντελεστής α Στην Έρευνα Της Francis (1996)

	ICC	Cronbach α	Cronbach α (Francis,1996)
Εξωστρέφεια	.95	.77	.66
Ψυχωτισμός	.73	.67	.61
Νεύρωση	.98	.66	.70
Ψεύδος	.81	.64	.57

Οι αλληλοσυσχετίσεις μεταξύ των κλιμάκων (Pearson Correlation) δεν ήταν στατιστικά σημαντικές, και φαίνονται στον πίνακα 3.

Πίνακας 3. Αλληλοσυσχετίσεις Μεταξύ Των Κλιμάκων

	1	2	3	4
1.Εξωστρέφεια	1.00			
2.Ψυχωτισμός	-.032	1.00		
3.Νεύρωση	-.049	-.006	1.00	
4.Ψεύδος	-.035	-.121**	-.048	1.00

** p<.01

Υπήρξε μια αρνητική αλληλοσυσχέτιση μόνο μεταξύ των κλιμάκων Ψυχωτισμός - Τάση ψεύδους με τιμή $-.12$ ($p < .01$) αλλά αυτό είναι κάτι που παρατηρήθηκε και σε άλλες έρευνες (Francis, 1996; Maltby & Talley, 1998; Scholte & De Bruyn, 2001), και εξηγείται στη συζήτηση παρακάτω.

Η εσωτερική συνοχή της κλίμακας εξετάστηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης κατά ερώτηση (item analysis). Δημιουργήθηκε ο πίνακας αλληλοσυσχέτισης μεταξύ των ερωτήσεων (inter-correlation matrix) όπου διαφάνηκε ποια ερωτήματα σχετίζονται υψηλά μεταξύ τους, σε κάθε παράγοντα. Η ανάλυση κατά ερώτηση με τη συσχέτιση της συνολικής επίδοσης με τη τιμή κάθε μιας ερώτησης χωριστά, φανέρωσε συσχετίσεις που όλες ήταν στατιστικά σημαντικές ($p < .05$).

Αναλυτικότερα οι συντελεστές για την κλίμακα *E* (*E*= εξωστρέφεια) ήταν από $.096$ ($p < .05$) έως $.647$ ($p < .01$) και οι συσχετίσεις ήταν στατιστικά σημαντικές και οι περισσότερες υψηλές. Η μόνη συσχέτιση που δεν ήταν στατιστικά σημαντική ήταν μεταξύ των ερωτημάτων 13 (Σου αρέσει να βγαίνεις έξω συχνά;) και 20 (Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;). Η ανάλυση κατά ερώτηση για την κλίμακα *P* (*P*= ψυχωτισμός) έδωσε συσχετίσεις από $.098$ ($p < .05$) έως $.8$ ($p < .01$) και το σπουδαίο ήταν πως όλες οι συσχετίσεις ήταν στατιστικά σημαντικές και οι περισσότερες υψηλές. Η ανάλυση κατά ερώτηση για την κλίμακα *N* (*N*= συναισθηματική ισορροπία) φανέρωσε συσχετίσεις από $.135$ έως $.421$ και ήταν όλες στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο σημαντικότητας $p < .01$. Η κλίμακα που αφορά την τάση ψεύδους (*L*) έδωσε συσχετίσεις από $.103$ ($p < .05$) έως $.606$ ($p < .01$). Οι περισσότερες συσχετίσεις ήταν στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο $p < .01$.

Στατιστική ανάλυση 2^{ης} υπόθεσης:

Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Μανοβα) έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ αθλητών και μη αθλητών στις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο, συνεπώς απορρίφθηκε η 2^η μηδενική υπόθεση. Οι αθλητές διέφεραν στατιστικά σημαντικά από τους μη αθλητές στο γραμμικό συνδυασμό των 4 εξαρτημένων μεταβλητών με $F(4,548) = 5.44$, $p < .001$. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες εξωστρέφεια, με $F(1,553) = 12.25$ $p < .001$, και ψυχωτισμός με $F(1,553) = 8.45$, $p < .001$ ενώ δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες νεύρωση με $F(1,553) = .13$, $p > .05$ και τάση ψεύδους με $F(1,553) = .07$, $p > .05$. Στον πίνακα 4 φαίνονται οι μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για κάθε κλίμακα και ομάδα. Στον πίνακα 5 φαίνονται οι τιμές *F* αθλητών και μη, και το επίπεδο

σημαντικότητας για τις εξαρτημένες μεταβλητές. Στο σχήμα 4 φαίνονται οι μέσες τιμές των αθλητών και μη αθλητών.

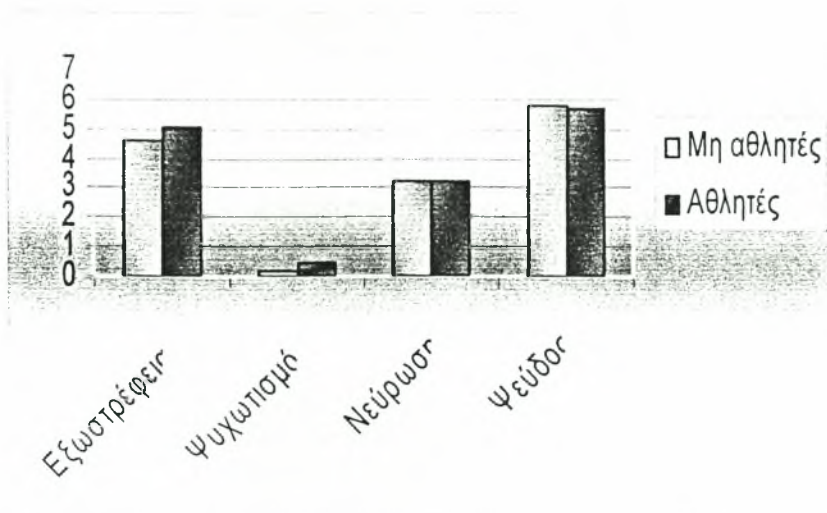
Πίνακας 4. Μέσες Τιμές Και Τυπικές Αποκλίσεις Αθλητών Και Μη Αθλητών.

		Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
Μη αθλητές	Mean	4.59	.23	3.24	5.76
	SD	1.77	.60	1.75	.77
Αθλητές	Mean	5.06	.45	3.18	5.74
	SD	1.41	.98	1.79	.67
Σύνολο	Mean	4.88	.37	3.21	5.75
	SD	1.57	.86	1.77	.71

Πίνακας 5. Τιμές F Και Επίπεδο Σημαντικότητας Αθλητών Και Μη Αθλητών Για Τις Εξαρτημένες Μεταβλητές.

	Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
F	12.25	8.45	.13	.07
Sig.	.001*	.004*	.72	.79

*. Στατιστικά σημαντική διαφορά, $p < .05$

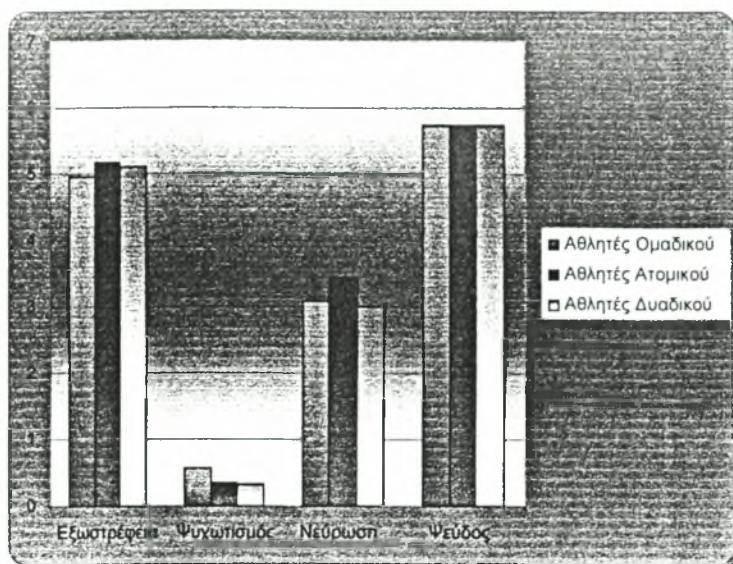
Σχήμα 4. Μέσες τιμές αθλητών και μη αθλητών.

Στατιστική ανάλυση 3^{ης} υπόθεσης:

Δεν διαπιστώθηκαν διαφορές στατιστικά σημαντικές με $F(4,662)=1.21$, $p>.05$ μεταξύ των αθλητών ατομικών αθλημάτων σε σύγκριση με τους αθλητές δυαδικών και ομαδικών αθλημάτων στις διαστάσεις του ερωτηματολογίου και άρα αποδεχθήκαμε την 3^η μηδενική υπόθεση. Συγκεκριμένα οι μέσες τιμές και η τυπική απόκλιση για κάθε ομάδα στις εξαρτημένες μεταβλητές παρατίθενται στον πίνακα 6. Το σχήμα 5 απεικονίζει τις διαφορές ομάδες αθλητών στις εξαρτημένες μεταβλητές που εξετάστηκαν.

Πίνακας 6. Μέση Τιμή Και Τυπική Απόκλιση, F Τιμή Και Επίπεδο Σημαντικότητας Για Αθλητές Ατομικών, Ομαδικών Και Δυαδικών Αθλημάτων.

	F	Sig.	Ομάδα	Mean	St. Dev.	N
Εξωστρέφεια	.75	.47				
			Αθλητές Ομαδικού	4.96	1.51	160
			Αθλητές Ατομικού	5.17	1.31	109
			Αθλητές Δυαδικού	5.11	1.28	67
			Σύνολο	5.06	1.40	336
Ψυχωτισμός	2.38	.09				
			Αθλητές Ομαδικού	.57	1.17	160
			Αθλητές Ατομικού	.34	.73	109
			Αθλητές Δυαδικού	.32	.82	67
			Σύνολο	.45	.98	336
Νεύρωση	1.83	.16				
			Αθλητές Ομαδικού	3.08	1.73 ^a	160
			Αθλητές Ατομικού	3.44	1.83	109
			Αθλητές Δυαδικού	3.00	1.80	67
			Σύνολο	3.18	1.78	336
Ψεύδος	.02	.98				
			Αθλητές Ομαδικού	5.73	.73	160
			Αθλητές Ατομικού	5.75	.62	109
			Αθλητές Δυαδικού	5.74	.61	67
			Σύνολο	5.74	.67	336

Σχήμα 5. Οι ομάδες αθλητών και οι τιμές τους στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν.

Στατιστική ανάλυση 4^{ης} υπόθεσης:

Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Μανονα) έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ αγοριών αθλητών και μη αθλητών, στις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο, συνεπώς απορρίφθηκε η 4^η μηδενική υπόθεση. Οι ομάδες α) αγόρια αθλητές και β) αγόρια μη αθλητές διέφεραν στατιστικά σημαντικά στο γραμμικό συνδυασμό των τεσσάρων εξαρτημένων μεταβλητών με $F_{(4,284)} = 4.43, p < .05$. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες εξωστρέφεια, με $F_{(1,289)} = 14.25, p < .001$, και ψυχωτισμός με $F_{(1,289)} = 4.15, p < .05$ ενώ δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες νεύρωση με $F_{(1,289)} = .15, p > .05$ και τάση ψεύδους με $F_{(1,289)} = 1.91, p > .05$. Οι μέσες τιμές και η τυπική απόκλιση για κάθε ομάδα στις εξαρτημένες μεταβλητές παρατίθενται στον πίνακα 7. Στον πίνακα 8 φαίνονται οι τιμές F αγοριών αθλητών και μη, και το επίπεδο σημαντικότητας για τις εξαρτημένες μεταβλητές. Το σχήμα 6 απεικονίζει τις δύο ομάδες αθλητών στις εξαρτημένες μεταβλητές που εξετάστηκαν.

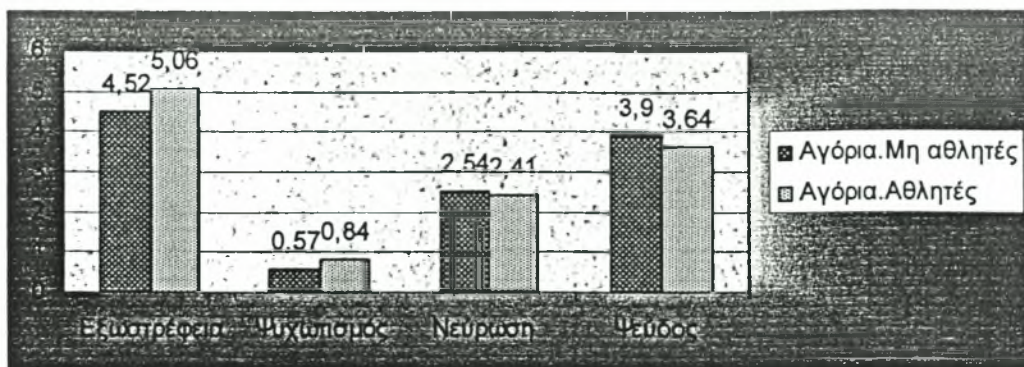
Πίνακας 7. Μέσες Τιμές Και Τυπικές Αποκλίσεις Αγοριών Αθλητών Και Μη Αθλητών.

		Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
Αγόρια.Μη αθλητές	Mean	4.52	.57	2.54	3.90
	SD	1.32	.75	4.38	1.44
Αγόρια.Αθλητές	Mean	5.06	.84	2.41	3.64
	SD	1.02	1.17	1.71	1.45
Σύνολο	Mean	4.90	.76	2.45	3.72
	SD	1.15	1.07	2.80	1.45

Πίνακας 8. Τιμές F Και Επίπεδο Σημαντικότητας Αγοριών Αθλητών Και Μη Αθλητών Για Τις Εξαρτημένες Μεταβλητές.

	Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
F	14.25	4.15	.15	1.91
Sig.	.001*	.04*	.70	.17

*. Στατιστικά σημαντική διαφορά, $p < .05$

Σχήμα 6. Αγόρια αθλητές και μη αθλητές και οι τιμές τους στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν.

Στατιστική ανάλυση 5^{ης} υπόθεσης:

Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Μανοβα) έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ κοριτσιών αθλητριών και μη αθλητριών, στις διαστάσεις που μετρά το ερωτηματολόγιο, συνεπώς απορρίφθηκε η 5^η μηδενική υπόθεση. Οι ομάδες α) κορίτσια αθλήτριες και β) κορίτσια μη αθλήτριες, διέφεραν στατιστικά σημαντικά στο γραμμικό συνδυασμό των τεσσάρων εξαρτημένων μεταβλητών με $F(4,259)=2.78$, $p<.05$. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε διαφορά στην κλίμακα εξωστρέφειας με $F(1,264) = 10.28$, $p<.01$, ενώ δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στις κλίμακες νεύρωση με $F(1, 264) = .59$, $p>.05$, ψυχωτισμού με $F(1, 264) = .48$, $p>.05$ και τάση ψεύδους με $F(1, 264) = .48$, $p>.05$. Οι μέσες τιμές και η τυπική απόκλιση για κάθε ομάδα στις εξαρτημένες μεταβλητές παρατίθενται στον πίνακα 9. Στον πίνακα 10 φαίνονται οι τιμές F κοριτσιών αθλητριών και μη, και το επίπεδο σημαντικότητας για τις εξαρτημένες μεταβλητές. Στο σχήμα 7 απεικονίζονται τα κορίτσια αθλήτριες και μη αθλήτριες, και οι τιμές τους στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν.

Πίνακας 9. Μέσες Τιμές Και Τυπικές Αποκλίσεις Κοριτσιών Αθλητριών Και Μη Αθλητριών.

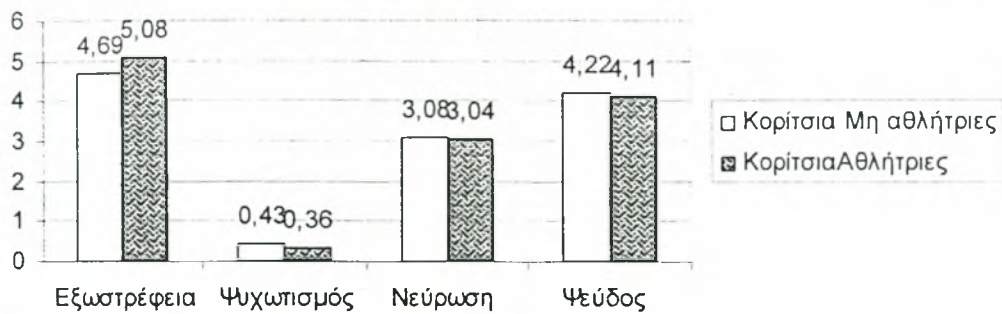
		Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
Κορίτσια.Μη αθλήτριες	Mean	4.69	.43	3.08	4.22
	SD	1.03	.80	1.62	1.32
Κορίτσια. Αθλήτριες	Mean	5.08	.36	3.04	4.11
	SD	.98	.69	1.64	1.16
Σύνολο	Mean	4.89	.39	3.06	4.16
	SD	1.03	.74	1.63	1.24

Πίνακας 10. Τιμές F Και Επίπεδο Σημαντικότητας Κοριτσιών Αθλητριών Και Μη Αθλητριών Για Τις Εξαρτημένες Μεταβλητές.

	Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
F	10.28	.48	.06	.48
Sig.	.002*	.49	.81	.49

*. Στατιστικά σημαντική διαφορά, $p < .05$

Σχήμα 7. Κορίτσια αθλήτριες και μη αθλήτριες και οι τιμές τους στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν.

Στατιστική ανάλυση 6^{ης} υπόθεσης:

Τέλος για να διαπιστωθούν πιθανές διαφορές των φύλων εφαρμόστηκε πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (Μανοβα) όπου φάνηκε ότι τα φύλα διέφεραν στατιστικά σημαντικά στο γραμμικό συνδυασμό των τεσσάρων εξαρτημένων μεταβλητών ($F_{(4,548)}=11.65$, $p<.001$), και συνεπώς απορρίφθηκε η 6^η μηδενική υπόθεση. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκαν διαφορές στατιστικά σημαντικές στον ψυχωτισμό με $F_{(1,553)}= 15.87$, $p<.001$ και στη νεύρωση με $F_{(1,553)}=26.95$ $p<.001$, ενώ δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στατιστικά σημαντικές στην εξωστρέφεια και ψεύδος. Συγκεκριμένα για την εξωστρέφεια καταγράφηκε $F_{(1,553)}=1.54$, $p>.05$ και για το ψεύδος $F_{(1,553)}=.67$, $p>.05$. Στον πίνακα 11 φαίνονται οι μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των φύλων, ενώ το σχήμα 8 συγκρίνει τις μέσες τιμές των φύλων στα τέσσερα χαρακτηριστικά που εξετάστηκαν. Στον πίνακα 12 παρουσιάζονται οι F τιμές και το επίπεδο σημαντικότητας για τα φύλα στις εξαρτημένες μεταβλητές.

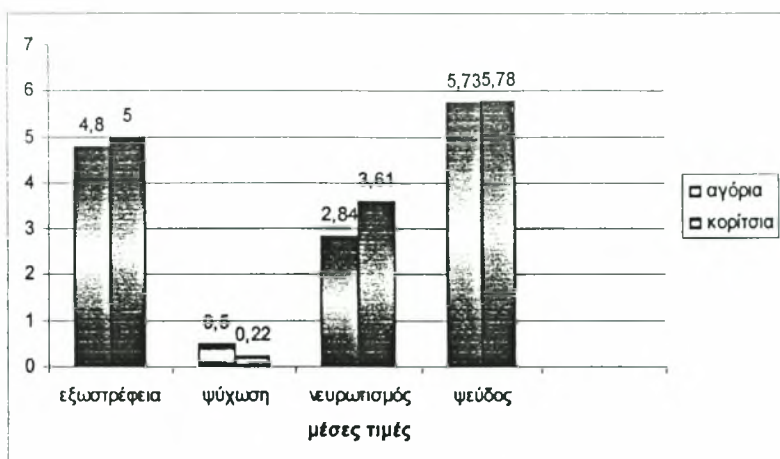
Πίνακας 11. Μέσες Τιμές Και Τυπικές Αποκλίσεις Αγοριών Και Κοριτσιών Στα Ψυχομετρικά Χαρακτηριστικά Που Εξετάστηκαν.

		Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
Αγόρια	Mean	4.80	.50	2.84	5.73
	SD	1.58	1.01	1.75	.77
Κορίτσια	Mean	5.00	.22	3.61	5.78
	SD	1.57	.62	1.79	.66
Σύνολο	Mean	4.88	.37	3.21	5.75
	SD	1.57	.86	1.77	.71

Πίνακας 12. Τιμές F Και Επίπεδο Σημαντικότητας Για Τα Φύλα.

	Εξωστρέφεια	Ψυχωτισμός	Νεύρωση	Ψεύδος
F	1.54	15.87	26.95	.67
Sig.	.21	.000*	.000*	.41

*. Στατιστικά σημαντική διαφορά, $p < .05$

Σχήμα 8. Σύγκριση των μέσων τιμών των φύλων.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Οι μετρήσεις αξιοπιστίας έδωσαν συντελεστές Cronbach α και Intraclass Correlation Coefficient (ICC) ικανοποιητικούς έως πολύ καλούς, ιδίως αν λάβει κανείς υπόψη ότι οι κλίμακες περιέχουν μόλις έξι δείκτες ανά διάσταση, αφού έχει διαπιστωθεί ότι όσο μικρότερο το ερωτηματολόγιο, τόσο μικραίνουν και οι συντελεστές αξιοπιστίας του (Kline, 1986; Francis, 1996). Συνεπώς επιβεβαιώθηκε η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου και τα αποτελέσματα των μετρήσεων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των παιδιών είναι αξιόπιστα. Τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των φύλων είναι παρόμοια με πλήθος ερευνών (Francis, 1996 ; Kirkcaldy, 1982; Maltby & Talley, 1998) που φανερώνουν τα αγόρια πιο ψυχωτικά και τα κορίτσια πιο νευρωτικά, ενώ οι αθλητές/τριες βρέθηκε ότι είναι πιο εξωστρεφείς και ψυχωτικοί από τους μη αθλητές/τριες. Τα αγόρια αθλητές βρέθηκε να είναι πιο εξωστρεφή και πιο ψυχωτικά από τους μη αθλητές ενώ τα κορίτσια αθλήτριες ήταν πιο εξωστρεφή από τις μη αθλήτριες. Τέλος δεν βρέθηκε διαφορά στα χαρακτηριστικά προσωπικότητας αθλητών ατομικών, ομαδικών και δυαδικών αθλημάτων.

Αναλυτικότερα, ο συντελεστής Cronbach κυμάνθηκε στα επίπεδα προηγούμενων ερευνών όπως της Francis (1996) και των Maltby και Talley (1998) οι οποίοι βρήκαν συντελεστές αξιοπιστίας άλφα για *εξωστρέφεια* $E=.73$, για *συναισθηματική ισορροπία* $N=.76$, για *ψυχωτισμό* $P=.64$ και για *τάση ψεύδους* $L=.68$. Τα αποτελέσματα αυτά είναι παρόμοια και με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας με μια μόνο μικρή πτώση του συντελεστή για τη νεύρωση στην παρούσα έρευνα (Cronbach $\alpha=.66$ για συναισθηματική ισορροπία) η οποία όμως δεν είναι μεγάλη. Εξάλλου έχει καταγραφεί παρόμοιος συντελεστής και στη έρευνα των Scholte και De Bruyn (2001) όπου ο συντελεστής αξιοπιστίας άλφα για τη συναισθητική ισορροπία ήταν $.68$, ενώ οι τιμές για τις υπόλοιπες κλίμακες ήταν χαμηλότερες της παρούσης έρευνας. Με βάση και άλλες έρευνες (Covilla, 1990; Wilson & Panditji, 1991) όπου παρατηρήθηκαν συντελεστές χαμηλοί ή απλώς ικανοποιητικοί, οι συγκεκριμένοι συντελεστές φανερώνουν αξιοπιστία των 4 κλιμάκων.

Οι επαναμετρήσεις σε 30 παιδιά φανέρωσαν υψηλό συντελεστή σταθερότητας (ICC) για όλες τις κλίμακες του ερωτηματολογίου και ιδίως για τις κλίμακες της

εξωστρέφειας και ψυχωτισμού όπου οι τιμές ήταν εντυπωσιακά υψηλές από .95 έως .98 αλλά και τις υπόλοιπες κλίμακες να δίνουν τιμές πολύ καλές. Εφόσον λοιπόν η συσχέτιση των 2 αυτών σετ από σκορ (της 1^{ης} και 2^{ης} μέτρησης) είναι υψηλή, το όργανο μέτρησης θεωρείται ότι χαρακτηρίζεται από αξιοπιστία.

Κατά την ανάλυση των δεδομένων δημιουργήθηκε ο πίνακας συσχέτισης ανάμεσα στους 4 παράγοντες του ερωτηματολογίου (De Bruyn et al., 1995; Maltby & Talley, 1998; Pearson & Francis, 1984; Scholte & De Bruyn, 2001), όπου φάνηκε ότι δεν υπήρχε υψηλή συσχέτιση και αλληλοκάλυψη μεταξύ των 4 κλιμάκων, φανερώνοντας έτσι ότι οι τέσσερις κλίμακες μετρούν πράγματι τα τέσσερα διαφορετικά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας ή οι τέσσερις διαστάσεις για τις οποίες πρωτομίλησε ο Eysenck (1975; 1952) είναι ανεξάρτητες η μια από την άλλη. Υπήρχε μόνο μια αρνητική αλληλοσυσχέτιση μεταξύ των κλιμάκων Ψυχωτισμός-Τάση ψεύδους, με τιμή $-.12$, $p < .01$, αλλά αυτό είναι κάτι που παρατηρήθηκε και σε άλλες έρευνες. Οι Maltby & Talley (1998) βρήκαν μια συσχέτιση $-.23$, $p < .01$ μεταξύ των ιδίων κλιμάκων και παρόμοια η Francis (1996) βρήκε μια μεγαλύτερη συσχέτιση $-.33$, $p < .001$. Στην έρευνα των Scholte & De Bruyn (2001) οι συσχετίσεις ήταν ασήμαντες εκτός της συσχέτισης μεταξύ των κλιμάκων ψεύδους (προσποίησης)-ψυχωτισμού που υπήρχε μια αρνητική σημαντική συσχέτιση $-.38$, $p < .001$. Η σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των δύο αυτών κλιμάκων δεν είναι κάτι το καινούριο αφού παρόμοια τάση παρατηρήθηκε και στο μεγάλο (89 θεμάτων) και στο σύντομο (48 θεμάτων) ερωτηματολόγιο. Τα αποτελέσματα είναι παρόμοια και για τα αντίστοιχα ερωτηματολόγια που εφαρμόστηκαν σε ενήλικες επιβεβαιώνοντας την παραπάνω αλληλοσυσχέτιση και σε άλλες μελέτες (Eysenck & Haapasalo, 1989; Francis et al., 1992). Η εξήγηση μπορεί να είναι πως πρόκειται για διαφορές πολιτισμικές ή πως η κλίμακα ψεύδους χρειάζεται περισσότερη προσοχή και ίσως μια αναδιατύπωση ορισμένων ερωτημάτων (Maltby & Talley, 1998). Οι υπόλοιπες συσχετίσεις δεν ήταν στατιστικά σημαντικές επιβεβαιώνοντας την ανεξαρτησία μεταξύ των κλιμάκων.

Η ανάλυση κατά ερώτηση με τη συσχέτιση της συνολικής επίδοσης με τη τιμή κάθε μιας ερώτησης χωριστά έδωσε συσχετίσεις που ήταν στατιστικά σημαντικές και οι περισσότερες υψηλές. Οι αλληλοσυσχετίσεις των 6 θεμάτων σε κάθε παράγοντα πρέπει να είναι υψηλές ή τουλάχιστον στατιστικά σημαντικές ($p < .05$). Η μόνη συσχέτιση που δεν ήταν στατιστικά σημαντική ήταν μεταξύ των ερωτημάτων 13 (Σου αρέσει να βγαίνεις έξω συχνά;) και 20 (Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;). Επειδή το ερώτημα 20 (Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;) παρουσίασε συσχέτιση $.096$ με το ερώτημα 5 (Είσαι μάλλον

ζωηρός τύπος;) ($p < .05$) και αφού τα υπόλοιπα ερωτήματα είχαν υψηλή συσχέτιση με το ερώτημα 5 (.3 έως .64) είναι μάλλον πιθανό το συγκεκριμένο εικοστό ερώτημα να μην έγινε απόλυτα αντιληπτό ή να μη μεταφέρθηκε στην ελληνική γλώσσα κατά τρόπο αποτελεσματικό και σωστό.

Συμπερασματικά αφού οι συσχετίσεις ήταν όλες υψηλές ή τουλάχιστον στατιστικά σημαντικές επιβεβαιώνεται η εσωτερική συνοχή της κλίμακας. Παρόμοιες έρευνες της Francis (1996) και των Maltby και Talley (1998) επιβεβαίωσαν την εσωτερική συνοχή της κλίμακας. Το παράξενο είναι πως οι συσχετίσεις στις έρευνες αυτές δεν ήταν χαμηλότερες του .2 ίσως όμως σημαντικό ρόλο σε αυτό το γεγονός έπαιξε το κατά πολύ μεγαλύτερο δείγμα - τριπλάσιο - που είχε στη διάθεσή της η Francis ή το γεγονός ότι στις δύο αυτές έρευνες μετείχαν παιδιά 12-15 χρόνων σε αντίθεση με την παρούσα έρευνα όπου τα παιδιά ήταν νεότερα.

Η υπόθεση ότι δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των φύλων δεν επαληθεύτηκε αφού παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά, με τα αγόρια να είναι πιο ψυχωτικά και τα κορίτσια πιο νευρωτικά. Βέβαια αυτό ήταν κάτι το αναμενόμενο αφού η πληθώρα των ερευνών δείχνει τα αγόρια να έχουν υψηλότερες τιμές από τα κορίτσια στον ψυχωτισμό και τα κορίτσια να υπερτερούν έναντι των αγοριών στη νευρώση (Clift et al., 1985; Eysenck & Lara-Cantu, 1992; Francis, 1996; Kirkcaldy, 1982; Maltby & Talley, 1998; Scholte & De Bruyn, 2001). Η εξήγηση είναι εύκολη αφού τα επίπεδα ψυχωτισμού επηρεάζονται από τα επίπεδα τεστοστερόνης και άρα είναι φυσιολογικό, από βιολογική πλευρά, να έχουν τα αγόρια αυξημένα επίπεδα ψυχωτισμού. Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στατιστικά σημαντικές στην εξωστρέφεια και τάση ψεύδους μεταξύ αγοριών και κοριτσιών αν και υπάρχουν έρευνες που διαπίστωσαν τέτοιες διαφορές, όπου τα αγόρια είναι περισσότερο εξωστρεφή από τα κορίτσια (Eysenck & Dimitriou, 1984; Eysenck & Haapasalo, 1989; Eysenck & Lara-Cantu, 1992; Granleese et al., 1988; Shevlin et al., 2002). Μάλιστα στην έρευνα των Shevlin και συνεργατών (2002), βρέθηκε πως η αυξημένη εξωστρέφεια των αγοριών οφείλονταν σε βιολογικές διαφορές ενώ για τις διαφορές στη νευρώση και ψυχωτισμό οι διαφορές δεν αντανάκλυσαν βιολογικές διαφορές αλλά διαφορές στην ανατροφή και στα διαφορετικά πρότυπα-ρόλους με τα οποία μεγαλώνουν τα παιδιά, στη διαφορετική κοινωνικοποίηση των δύο φύλων (Forrest et al., 2000). Το φύλο αποτελεί βασικό παράγοντα της διαφοροποίησης της συμπεριφοράς του ατόμου. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται τόσο σε βιολογικά αίτια (αναλογία ορμονών του φύλου, δομή του κυττάρου) όσο και σε κοινωνικά αίτια (ισχυρές κοινωνικές πιέσεις για συμμόρφωση προς το κοινωνικό πρότυπο συμπεριφοράς κάθε φύλου)

(Παρασκευόπουλος & Χαραλαμπίδης, 1994). Συνεπώς οι γυναίκες ή κορίτσια δεν είναι απαραίτητα πιο νευρωτικά ή αγχώδεις αλλά συσχετίζονται ευκολότερα με τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που δηλώνουν τα ερωτήματα της αντίστοιχης υποκλίμακας (Forrest et al., 2000). Έτσι οι διαφορές στη συναισθηματική ισορροπία και ψυχωτισμό ανάλογα με το φύλο είναι πιθανό να αντανakλούν κοινωνικά τροποποιημένες μαθημένες και όχι βιολογικές διαφορές και ο προσανατολισμός στο ρόλο που καλείται το κάθε φύλο να παίζει, και που τα κοινωνικά πρότυπα απαιτούν, κάνει τα κορίτσια πιο νευρωτικά από τα αγόρια και τα αγόρια λιγότερο ευαίσθητα και πιο σκληρά (Shevlin et al., 2002).

Ομοίως έχει καταγραφεί σε άλλες έρευνες μια τάση των κοριτσιών να υπερτερούν έναντι των αγοριών στην τάση ψεύδους ή κοινωνικής συμμόρφωσης που τα αναγκάζει να δίνουν απαντήσεις ή να ενεργούν κατά τρόπο που είναι κοινωνικά αποδεκτός και άμεμπτος. Έτσι οι Scholte και De Bruyn (2001), ο Granleese και συνεργάτες (1988), οι Eysenck και Lara-Cantu (1992), οι Eysenck και Haapasalo (1989) βρήκαν πως οι τιμές των κοριτσιών στη κλίμακα προσποίηση-ψεύδος ήταν στατιστικά σημαντικά υψηλότερες από τις τιμές των αγοριών. Στην παρούσα έρευνα δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των κοριτσιών και αγοριών στην κλίμακα αυτή. Γενικότερα η κλίμακα ψεύδους-προσποίησης είναι σχεδιασμένη για να μετρήσει «την προσποιητή - καλή συμπεριφορά» και τα επίπεδά της είναι υψηλά όταν οι συμμετέχοντες στην έρευνα θέλουν να δώσουν μια καθωσπρέπει και κοινωνικά αποδεκτή εικόνα του εαυτού τους. Έτσι οι τιμές που είναι πάνω από 5 ίσως αλλοιώνουν τις απαντήσεις και στις υπόλοιπες κλίμακες και συνεπώς πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή (Mc Kelvie et al., 2003). Εντύπωση πάντως προκαλούν τα υψηλά σκορ των φύλων στην κλίμακα τάση ψεύδους-L πράγμα που μας κάνει λίγο επιφυλακτικούς στην ερμηνεία του συνόλου των αποτελεσμάτων. Πάντως τα αποτελέσματα της κλίμακας αυτής συνήθως χρησιμοποιούνται όταν οι τιμές των συμμετεχόντων αναλύονται και ερμηνεύονται ατομικά και ξεχωριστά και όχι σε έρευνες όπου θα σχετιστούν με άλλες τιμές (Mc Kelvie et al., 2003). Εξάλλου ο Davies (1989) στο βιβλίο του σχετικά με τους ψυχολογικούς παράγοντες στον αθλητισμό αναφέρει ότι οι μετρήσεις προσωπικότητας όπου οι ίδιοι άνθρωποι δηλώνουν τα χαρακτηριστικά τους έχουν γενικά πρόβλημα εξαιτίας της προσποίησης ή και επειδή δεν είναι πάντοτε ικανοί να δηλώσουν με ακρίβεια τις ανάγκες τους. Πάντως υπάρχουν ευρήματα που φανερώνουν ότι η άσκηση μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους-συναισθηματικής αστάθειας ενός ατόμου μια που εκθέτει το άτομο σε επαναλαμβανόμενα συναισθηματικά σκαμπανεβάσματα-εντάσεις και έτσι γίνεται μια προσαρμογή στο

αυτόνομο νευρικό του σύστημα, οδηγώντας σε μεγαλύτερη συναισθηματική σταθερότητα (Mc Kelvie et al., 2003). Συνεπώς τα κορίτσια που βρέθηκαν πιο νευρωτικά μπορούν να ωφεληθούν από τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό χαμηλώνοντας τα επίπεδα άγχους τους και απολαμβάνοντας μια πιο ήρεμη και συναισθηματικά σταθερή ζωή.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ αθλητών και μη, και συγκεκριμένα οι αθλητές βρέθηκε να είναι περισσότερο εξωστρεφείς από τους μη αθλητές. Τα υψηλότερα σκορ στην εξωστρέφεια είναι τυπικά για αθλητές σε διάφορα σπορ και επίπεδα απόδοσης. Οι αθλητές με το ψηλότερο κατώφλι διέγερσης μπορούν να ωθήσουν περισσότερο τον εαυτό τους στα όρια της αντοχής και αυτό είναι κάτι που προσπαθούν και κάνουν συνεχώς, αφού επιδιώκουν μια καλύτερη απόδοση - επίδοση στον αθλητισμό (Δογάνης, 1990). Μάλιστα οι εξωστρεφείς τείνουν να αναζητούν συμμετοχή σε αθλήματα που προσφέρουν πολλά και ποικίλα ερεθίσματα (κυρίως ομαδικά ή βίαια αθλήματα), ενώ οι εσωστρεφείς προτιμούν τα ατομικά και ήσυχα.

Έτσι στην έρευνα των Egan & Stelmack (2003) οι ορειβάτες που μετρήθηκαν είχαν υψηλότερα σκορ εξωστρέφειας από τα σκορ των μη αθλητών καθώς και υψηλότερο ψυχωτισμό. Όμοια αποτελέσματα βρήκαν ο Dineen (2003) καθώς και ο Furnham (1990) αναφέροντας πως οι μέτριοι και κορυφαίων επιδόσεων αθλητές τείνουν να είναι πιο εξωστρεφείς εξαιτίας του υψηλότερου κατωφλιού πόνου. Ένα άτομο με χαμηλό κατώφλι ο εσωστρεφής- απαντάει καλύτερα σε αδύνατα ερεθίσματα από το άτομο που έχει ψηλό κατώφλι. Έτσι έχει αποδειχθεί ότι οι εξωστρεφείς αντέχουν περισσότερο στον πόνο, κι αυτό είναι ένα θέμα που έχει προσελκύσει ενδιαφέρον από τους ερευνητές που μελετούν την προσωπικότητα και απόδοση στον αθλητισμό (Δογάνης, 1990).

Στην έρευνά τους οι Meyers et al.,(1988) σε φοιτητές βρήκαν τους αθλητές να έχουν υψηλότερα σκορ στην εξωστρέφεια από τους μη αθλητές, ενώ ο Daino (1985) σε μετρήσεις που διεξήγαγε σε έφηβους αθλητές και οι Colley et al., (1985) παρουσίασαν παρόμοια αποτελέσματα. Στο ίδιο κλίμα κινήθηκαν και τα αποτελέσματα των ερευνών των Egloff και Gruhn(1996) καθώς και του Kircaldy (1982) παρόλο που αφορούσαν ενήλικες αθλητές και αθλήτριες. Οι πρώτοι μάλιστα βρήκαν πως οι ελίτ ενήλικες τριαθλητές και δρομείς μεγάλων αποστάσεων (11 ή > ώρες προπόνησης /βδομάδα) ήταν πιο εξωστρεφείς από τους μέσους αθλητές (4 ή < ώρες / βδομάδα). Αντιθέτως, οι O' Sullivan et al.(1998) βρήκαν ότι οι αθλητές ομαδικών αγωνισμάτων σε σύγκριση με τους μη αθλητές φοιτητές δεν είχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην εξωστρέφεια. Παρόμοια και στις έρευνες των McKelvie et al., (2003) σε αθλητές πανεπιστημίου δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ αθλητών και μη αθλητών. Μάλιστα επειδή η συγκεκριμένη

έρευνα διήρκησε τέσσερα έτη και τα αποτελέσματα στην εξωστρέφεια δεν άλλαξαν με τον καιρό επιβεβαιώθηκε η θεωρία ότι τα άτομα με υψηλά σκορ στην εξωστρέφεια και χαμηλά στον νευρωτισμό ελκύονται από τα αθλήματα και συμμετέχουν σε αυτά, και συνεπώς κατέληξαν ότι οι παρατηρούμενες ή μη διαφορές είναι πιθανότερο να προϋπάρχουν ως χαρακτηριστικά προσωπικότητας των ατόμων και να μη σχετίζονται με τα συγκεκριμένα αθλήματα.

Γενικότερα εξάλλου υπάρχει μια διαμάχη μεταξύ των θεωρητικών και ερευνητών. Τελικά παίζει η προσωπικότητα ρόλο στην απόφαση προτίμησης κάποιου σπορ ή όχι; Οι θεωρητικοί της ψυχολογίας θεωρούν την προσωπικότητα ως την ανεξάρτητη μεταβλητή και την απόδοση στα σπορ την εξαρτημένη, αφού η επιλογή και απόδοση στα σπορ είναι επακόλουθο της σύνθεσης της προσωπικότητας, ενώ οι προπονητές και εργοφυσιολόγοι θεωρούν την προσωπικότητα ως την εξαρτημένη μεταβλητή και ανεξάρτητη τα σπορ θεωρώντας ότι η προσωπικότητα μπορεί να σμιλευτεί μέσω εξάσκησης, ενασχόλησης και αγώνων. Πάντως ούτε οι μεν ούτε οι δε έχουν αδιάσειστα στοιχεία και αποτελέσματα παρά μόνο ότι η προσωπικότητα των ατόμων που επιλέγουν διαφορετικά σπορ είναι διαφορετική. Έτσι για διάφορους μεθοδολογικούς ή θεωρητικούς λόγους είναι δύσκολο να αξιολογήσει κανείς στοιχεία για τη σχέση μεταξύ αθλημάτων και προσωπικότητας (Furnham, 1990).

Αναφορικά με τον ψυχωτισμό οι O' Sullivan et al. (1998) δεν βρήκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των γκρουπ αθλητών και μη αθλητών τονίζοντας οι ερευνητές πως ίσως τελικά έχει υπερεκτιμηθεί η επιθετικότητα των αθλητών κυρίως στα αθλήματα επαφής. Αντιθέτως η παρούσα έρευνα κατέγραψε στατιστικά σημαντικές διαφορές υπέρ των αθλητών. Όμοια κατεγράφησαν υψηλότερα επίπεδα ψυχωτισμού στις έρευνες των Egan & Stelmack (2003) και του Furnham (1990) και αποδόθηκε στην επιθετικότητα, εγωκεντρισμό και ανταγωνιστικότητα των αθλητών που σχετίζεται άμεσα με τη σκληρότητα.

Οι O' Sullivan et al. (1998) βρήκαν πως οι ομάδες αθλητών που εξέτασαν είχαν χαμηλότερα επίπεδα νευρωσης και τάσεων άγχους και καλύτερη συναισθηματική σταθερότητα σε σχέση με τους υπολοίπους φοιτητές. Όμοια οι Mc Kelvie et al. (2003) στην τετραετή τους έρευνα, ο Daino (1985) σε έφηβους αθλητές τένις, καθώς και ο Dineen (2003) και ο Furnham (1990) κατέληξαν στο ίδιο συμπέρασμα. Αντίθετα στην παρούσα έρευνα δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις δύο ομάδες και σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα των Egloff & Gruhn (1996) σε ενήλικες αθλητές

τριάθλου και δρομείς μεγάλων αποστάσεων, όπου δεν βρήκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ αθλητών και μη αθλητών στη νεύρωση.

Αναφορικά με την κλίμακα ψεύδους-L, δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ αθλητών και μη, κάτι που βρέθηκε και στην έρευνα των Mc Kelvie et al., (2003) και των Egloff & Gruhn (1996). Αντίθετα αποτελέσματα έδωσε η έρευνα των Newcombe & Boyle (1995) που βρήκαν ότι οι αθλητές είχαν χαμηλότερα σκορ από τους μη αθλητές στην κλίμακα ψεύδους.

Όπως προαναφέρθηκε, η κλίμακα ψεύδους είναι σχεδιασμένη για να μετρήσει «την προσποιητή, καλή συμπεριφορά» και τα σκορ της είναι υψηλά όταν οι συμμετέχοντες στην έρευνα θέλουν να δώσουν μια καθωσπρέπει και κοινωνικά αποδεκτή εικόνα του εαυτού τους. Έτσι τα σκορ που είναι πάνω από 5 πρέπει να ερμηνεύονται με προσοχή (Mc Kelvie et al., 2003).

Συνοψίζοντας, μια που οι αθλητές στην παρούσα έρευνα ήταν πιο εξωστρεφείς και ψυχωτικοί σε σχέση με τους μη αθλητές, μπορούμε να προτείνουμε σε παιδιά που είναι πιο ψυχωτικά και εξωστρεφή να επιλέξουν δραστηριότητες και αθλήματα που είναι ανταγωνιστικά μια που και θα τους ταιριάζουν ως ψυχοσύνθεση αλλά και είναι πιθανότερο να αποδίδουν καλύτερα σε αυτά. Οι προπονητές ή γονείς που θέλουν το παιδί τους να ασχοληθεί με ένα άθλημα, καλό είναι να λάβουν υπόψη τους τα ευρήματα αυτά και στην περίπτωση που το παιδί είναι πιο εσωστρεφές να το προτρέψουν σε ένα λιγότερο βίαιο και ανταγωνιστικό άθλημα. Πολλές φορές δε, το παιδί αυτό αποδίδει καλύτερα χωρίς την ενεργή παρουσία κοινού. Εκτενέστερα μπορούμε να ισχυριστούμε πως, αφού βρέθηκε οι εξωστρεφείς να ευνοούνται από το κοινό (Graydon & Murphy, 1995), οι περιπτώσεις των μεγάλων σε απόδοση αθλητών που, σε επίσημους αγώνες, δεν καταφέρνουν να πετύχουν την συνηθισμένη απόδοσή τους, ίσως να έχουν την εξήγησή τους στο γεγονός αυτό. Ενώ δηλ. μπορούν να πετύχουν μεγαλύτερες επιδόσεις και το κάνουν στις καθημερινές προπονήσεις τους, στον επίσημο αγώνα και μπροστά σε κοινό δεν ανταποκρίνονται στις ικανότητές τους. Ίσως λοιπόν να είναι άτομα εσωστρεφή που δεν ευνοούνται από τις φωνές και επευφημίες του κόσμου.

Όσον αφορά τις ομάδες αθλητών και μη αθλητών του ίδιου φύλου, τα ευρήματα της παρούσας μελέτης συμφωνούν εν μέρει με αυτά που παρουσίασε ο Kirkcaldy (1982) όπου οι άντρες πρωταθλητές ήταν πιο ψυχωτικοί από τους μέσους αθλητές, και οι γυναίκες πρωταθλήτριες πιο εξωστρεφείς και πιο ψυχωτικές από τις μέσες αθλήτριες. Έτσι στην παρούσα βρέθηκε πως τα αγόρια αθλητές ήταν πιο εξωστρεφή και πιο ψυχωτικά από τα αγόρια μη αθλητές, ενώ τα κορίτσια αθλήτριες βρέθηκε να είναι πιο εξωστρεφή από τις μη

αθλήτριες. Η εξωστρέφεια των αγοριών και κοριτσιών αθλητών/τριων μπορεί να ερμηνευτεί αφού τα υψηλότερα σκορ στην εξωστρέφεια είναι τυπικά για αθλητές/τριες σε διάφορα σπορ και επίπεδα απόδοσης. Οι αθλητές/τριες με το ψηλότερο κατώφλι διέγερσης μπορούν να ωθήσουν περισσότερο τον εαυτό τους στα όρια της αντοχής, αντέχουν περισσότερο τον πόνο και την καταπόνηση, και μάλιστα αναζητούν αθλήματα με ποικίλα ερεθίσματα. Επιπλέον τα αγόρια αθλητές βρέθηκε να είναι πιο ψυχωτικά από τους μη αθλητές στην παρούσα έρευνα. Αυτό μπορεί να αποδοθεί στην επιθετικότητα και ανταγωνιστικότητα που συνεπάγονται τα αθλήματα και που άμεσα σχετίζεται με τη σκληρότητα - ψυχωτισμό των αθλητών. Δυστυχώς δεν βρέθηκαν έρευνες που να συγκρίνουν προέφηβους ή έστω έφηβους αθλητές και μη αθλητές όμοιου φύλου, ώστε να υπάρχει ένα σημείο αναφοράς σε κάποια έρευνα, και ακόμα και αυτή του Kirkcaldy (1982) που προαναφέρθηκε, συγκρίνει πρωταθλητές και μέσους αθλητές και όχι αθλητές και μη αθλητές. Συνεπώς μένει σε επόμενες έρευνες να αναφερθούν και να διερευνηθούν εκτενέστερα το θέμα αυτό.

Σχετικά με τις ομάδες αθλητών δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά σε επίπεδο σημαντικότητας $p < .05$, μεταξύ αθλητών ομαδικών - ατομικών και δυαδικών αθλημάτων σε καμιά εξαρτημένη μεταβλητή. Ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι το δείγμα δεν ήταν αρκετά μεγάλο ή στο γεγονός ότι δεν έγινε διαχωρισμός του επιπέδου των αθλητών και μπορεί η ομοιογένεια αυτή να επηρέασε τα αποτελέσματα. Αντιθέτως η έρευνα του Dineen (2003) κατέγραψε διαφορές και συγκεκριμένα οι αθλητές των αθλημάτων επαφής είχαν μεγαλύτερα επίπεδα άγχους από τους αθλητές μη επαφής, και οι αθλητές ομαδικών αθλημάτων είχαν υψηλότερες τιμές εξωστρέφειας από τους αθλητές ατομικών αθλημάτων. Οι Mc Kelvie et al., (2003) στην έρευνά τους δεν βρήκαν διαφορές μεταξύ αθλητών επαφής και μη επαφής στην εξωστρέφεια και τον νευρωτισμό, ενώ οι Colley et al., (1985) βρήκαν ότι τα κορίτσια ατομικών αθλημάτων ήταν λιγότερο εξωστρεφή από τις αθλήτριες ανταγωνιστικών ομαδικών αθλημάτων. Γενικότερα η επικρατούσα τάση στα ευρήματα των ερευνών είναι ότι τα ομαδικά αθλήματα ελκύουν τους εξωστρεφείς, και ότι τα αθλήματα επαφής τους ψυχωτικούς, ενώ γενικά παρατηρείται μειωμένη συναισθηματική αστάθεια για τους αθλητές ατομικών αθλημάτων σε σχέση με τους αθλητές αθλημάτων επαφής.

Τελειώνοντας θα αναφερθεί πως από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συνάγεται πως τα παιδιά που είναι περισσότερο ψυχωτικά και εξωστρεφή, έχουν περισσότερες πιθανότητες διάκρισης όταν επιλέξουν να ασχοληθούν με αθλήματα επαφής και με κοινό, καθώς και με αθλήματα που προσφέρουν πολλά και ποικίλα ερεθίσματα

(ομαδικά), ενώ τα εσωστρεφή παιδιά προτιμούν και πιθανότατα διακρίνονται σε ήσυχα αθλήματα. Μετά από συμπλήρωση του ερωτηματολογίου οι γονείς ή οι Κ.Φ.Α. θα είναι σε θέση να κατευθύνουν το παιδί προς το άθλημα που του ταιριάζει στην ψυχοσύνθεση.

Μια που τα αποτελέσματα στα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των ομάδων των αθλητών είναι αντικρουόμενα, και οι διάφορες έρευνες έχουν καταλήξει σε αντιφατικά αποτελέσματα, θα χρειαστούν περισσότερες έρευνες σε διάφορες ομάδες και ηλικίες αθλητών για να διεξαχθεί κάποιο συμπέρασμα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, μετά την εφαρμογή και ανάλυση των αποτελεσμάτων επιβεβαιώθηκε η αξιοπιστία της κλίμακας κατά την μεταφορά της στα ελληνικά, αφού οι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach α και ICC βρέθηκε ότι ήταν ικανοποιητικοί έως πολύ καλοί. Σε σύγκριση με τους συντελεστές άλλων ερευνών οι συγκεκριμένοι φανερώνουν την αξιοπιστία των 4 κλιμάκων. Οι τέσσερις κλίμακες μετρούν πράγματι τα τέσσερα διαφορετικά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και είναι ανεξάρτητες η μια από την άλλη. Οι αλληλοσυσχετίσεις των 6 θεμάτων σε κάθε παράγοντα ήταν υψηλές ή τουλάχιστον στατιστικά σημαντικές ($p < .05$). Μόνο το εικοστό ερώτημα δεν συσχετίστηκε ικανοποιητικά με τα υπόλοιπα, πιθανώς λόγω του ότι δεν μεταφέρθηκε στην ελληνική γλώσσα κατά τρόπο σωστό ή δεν έγινε απόλυτα κατανοητό από τα παιδιά.

Ακόμη βρέθηκε ότι οι αθλητές ήταν περισσότερο εξωστρεφείς και ψυχωτικοί από τους μη αθλητές ενώ δεν παρατηρήθηκαν διαφορές μεταξύ των αθλητών ομαδικών, ατομικών και δυαδικών αθλημάτων. Παρόμοια σε έρευνες των Egan & Stelmack (2003), Dineen (2003) και Furnham (1990), οι αθλητές βρέθηκε να έχουν υψηλότερα επίπεδα ψυχωτισμού και εξωστρέφειας. Ο Daino (1985) σε μετρήσεις που διεξήγαγε σε έφηβους αθλητές και οι Colley et al., (1985) παρουσίασαν παρόμοια αποτελέσματα με τους αθλητές να είναι πιο ψυχωτικοί και εξωστρεφείς.

Σχετικά με τις ομάδες αθλητών δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ αθλητών ομαδικών, ατομικών και δυαδικών αθλημάτων σε καμιά εξαρτημένη μεταβλητή, αντιθέτως με παρόμοιες έρευνες (Dineen, 2003; Mc Kelvie et al., 2003) όπου καταγράφηκαν διαφορές ανάμεσα στις διάφορες ομάδες αθλητών. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι στην παρούσα έρευνα, δεν ήταν γνωστό το διάστημα που οι αθλητές ασχολούνταν με το άθλημα και το επίπεδο ικανότητάς τους και απόδοσης σε αυτό, πράγμα που αποτέλεσε και έναν από τους περιορισμούς της παρούσας εργασίας.

Τα αγόρια αθλητές ήταν πιο εξωστρεφή και πιο ψυχωτικά από τα αγόρια μη αθλητές, ενώ τα κορίτσια αθλήτριες βρέθηκε να είναι πιο εξωστρεφή από τις μη αθλήτριες. Η ανταγωνιστικότητα που διακρίνει τα αθλήματα μπορεί να εξηγήσει γιατί τα αγόρια αθλητές ήταν πιο ψυχωτικά ενώ η αυξημένη εξωστρέφεια αγοριών αθλητών και κοριτσιών

αθλητριών πιθανότατα οφείλεται στο ψηλότερο κατώφλι πόνου που έχουν. Ας μη ξεχνάμε πως οι εξωστρεφείς προτιμούν να εμπλέκονται σε ανταγωνιστικές κοινωνικές καταστάσεις (Egloff & Gruhn, 1996).

Τέλος η υπόθεση ότι δεν θα υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους των δύο φύλων δεν επαληθεύτηκε αφού παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά, με τα αγόρια να είναι πιο ψυχωτικά και τα κορίτσια πιο νευρωτικά. Το συμπέρασμα αυτό υποστηρίχθηκε και από πλήθος άλλων ερευνών (Francis, 1996; Kirkcaldy, 1982; Maltby & Talley, 1998; Scholte & De Bruyn, 2001) και άρα ήταν κάτι το αναμενόμενο.

Συνοψίζοντας χρειάζεται να γίνουν περισσότερες έρευνες στην προεφηβική και εφηβική ηλικία. Έρευνες που να στοχεύουν σε καταγραφή των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών των Ελλήνων παιδιών - προ-εφήβων και εφήβων, θα βοηθούσαν σε μια ολοκληρωμένη εικόνα των Ελλήνων παιδιών αφού με το συγκεκριμένο θέμα ελάχιστες έρευνες έχουν ασχοληθεί. Μια καλή πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι και οι πιλοτικές εφαρμογές και μεταφράσεις ξένων ερωτηματολογίων με επακόλουθη τη στάθμισή τους σε ελληνικό πληθυσμό. Επιπρόσθετα θα χρειαστεί αν γίνουν περισσότερες μελέτες και έρευνες στα χαρακτηριστικά των αθλητών ομαδικών, ατομικών και δυαδικών αθλημάτων ή αθλημάτων επαφής και μη, αφού τα συμπεράσματα από τις υπάρχουσες μελέτες δεν προσφέρουν αξιόπιστη εικόνα και είναι αντικρουόμενα. Όμως οι μελλοντικές έρευνες στις προσωπικότητες των παιδιών θα πρέπει να είναι σχεδιασμένες ώστε να ελέγξουν τις θεωρίες που εξηγούν τις διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών.

Οι πληροφορίες μέσα από ερευνητικές εργασίες για τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των παιδιών στην Ελλάδα θα βοηθήσουν σημαντικά στο σχεδιασμό, την επιλογή και υλοποίηση προγραμμάτων Φυσικής Αγωγής και γενικότερα το χώρο του αθλητισμού. Έχοντας γνώση των χαρακτηριστικών των παιδιών ο καθηγητής φυσικής αγωγής, ο προπονητής αλλά και το οικογενειακό πλαίσιο, θα μπορέσουν να βοηθήσουν και να κατευθύνουν τα παιδιά προς το άθλημα που τους ταιριάζει ως προσωπικότητα και που πιθανότερα θα μπορέσουν αργότερα να διακριθούν. Η γνώση αυτή είναι απόλυτα απαραίτητη, ώστε να ξεφύγει η οικογένεια από την τυχαία επιλογή αθλημάτων για το παιδί ή την επιλογή έχοντας υπόψη το άθλημα με το οποίο οι ίδιοι οι γονείς ασχολήθηκαν ως παιδιά και, λαμβάνοντας υπόψη τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του παιδιού τους, να επιλέξουν το άθλημα που του ταιριάζει ως ψυχοσύνθεση και συνεπώς θα του αρέσει. Συνεπώς κρίνεται αναγκαίο να λαμβάνονται παρόμοιοι ψυχομετρικοί παράγοντες υπόψη, στην αναζήτηση και επιλογή ταλέντων στο σχολικό ή σωματειακό αθλητισμό. Ας σημειωθεί ότι η ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας

επιτυγχάνεται μέσα στην οικογένεια και το σχολείο, τα οποία πρέπει να προάγουν την ανάπτυξη πλήθος χαρακτηριστικών ώστε να έχουν τα παιδιά δυνατότητες έκφρασης και να μην εγκλωβιστούν σε ρόλους-πρότυπα κοινωνικά μαθημένα. Όλοι μας θα πρέπει να συμβάλλουμε στην αναγνώριση των ατομικών διαφορών των παιδιών, των ενδιαφερόντων και των προτιμήσεών τους, των δυνατοτήτων και των αδυναμιών τους, βελτιώνοντας το επίπεδο της ποιότητας ζωής τους. Ας μην ξεχνάμε πως ψυχοσυναισθηματικά υγιή παιδιά εξελίσσονται σε υγιείς ενήλικες που εντάσσονται ομαλά στο κοινωνικό πλαίσιο όπου ζουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acton, S. G. (2003). Measurement of impulsivity in a hierarchical model of personality traits: implications for substance use, *Substance Use & Misuse*, 38(1), 67-83.
- Asendorpf, J., B. & Van Aken M., A. (2003). Validity of Big Five Personality Judgments in Childhood: A 9 year longitudinal study, *European Journal of Personality*, 17, 1-17.
- Batta, K. (2002). *Research on the educational effects of Gymnastics*. University Of Oulu. Publications of the Kajaani Department of Teacher Education, Electronic Publications.
- Block, J. (1995). A contrarian view of the five-factor approach to personality description, *Psychological Bulletin*, 117, 187-215.
- Caruso, J., & Edwards, S. (2001). Reliability generalization of the Junior Eysenck Personality Questionnaire, *Personality and Individual Differences*, 31, 173-184.
- Clift, S., Aston, R., & Povey, R. (1985). A comparison of performance of 10 to 11-yr-old pupils on the JEPI and JEPQ., *Personality and Individual Differences*, 6(1), 129-131.
- Colley, A., Roberts, N., & Chipps, A. (1985). Sex-role identity, personality and participation in team and individual sports by males and females, *International Journal of Sport Psychology*, 16(2), 103-112.
- Corulla, W. J. (1990). A revised version of the psychoticism scale for children, *Personality and Individual Differences*, 11, 65-76.
- Daino, A. (1985). Personality traits of adolescent tennis players, *International Journal of Sport Psychology*, 16(2), 120-125.
- Davies, D. (1989). *Psychological factors in competitive sport*. London: Falmer Press.
- Davis, C. & Mogk, J. P. (1994). Some personality correlates of interest and excellence in sport, *International Journal of sport psychology*, 25(2), 131-143.
- De Bruyn, E. E. J., Delsing, M. J., & Welten, M. (1995). The EPQ-R (Junior): A Dutch replication study, *Personality and Individual Differences*, 18 (3), 405-411.
- Dineen, R. (2003). *Personality characteristic differences of university student athletes and non athletes*, University of Oregon, Eugene, OR,: Kinesiology Publications.
- Δογάνης, Γ. (1990). *Η ψυχολογία στη Φυσική Αγωγή και τον αθλητισμό*, Θεσσαλονίκη: Salto.

- Eysenck, H. J. (1992). Four ways five factors are not basic. *Personality and Individual Differences*, 13, 667-673.
- Eysenck, H. J. (1952). *The scientific study of personality*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Eysenck, H. J. & Eysenck, M.W. (1985). *Personality and Individual Differences: A Natural Science Approach*. New York: Plenum.
- Eysenck, H. J., & Eysenck, S. B. G. (1975). *Manual of the Eysenck personality questionnaire (adult and junior)* London: Hodder & Stoughton.
- Eysenck, H. J., & Wilson, G. D. (1978). *The psychological basis of ideology*, Lancaster: Medical and Technical Publishers.
- Eysenck, S. B., & Dimitriou, E. C. (1984). Cross-cultural comparison of personality: Greek children and English children, *Social Behavior & Personality*, 12(1),45-54.
- Eysenck, S. B. , & Haapasalo, J. (1989). Cross-cultural comparisons of personality: Finland and England, *Personality and Individual Differences*, 10 (1),121-125.
- Eysenck, S. B., & Lara-Cantu, A.. (1992). A transcultural study of personality in Mexican and English children, *Salud Publica Mexico*, 34(1), 50-57.
- Ferrando, P. J. (1994). Fitting item response models to the EPI-A impulsivity subscale. *Educational and Psychological Measurement*, 54,118-127.
- Forrest, S., Lewis, C. A., & Shevlin, M. (2000). Examining the factor structure and differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire- revised- abbreviated., *Personality and Individual Differences*, 29, 579-588.
- Francis, L. J. (1996). The development of an abbreviated form of the Revised Junior Eysenck Personality Questionnaire (JEPQR-A) among 13- 15 year olds., *Personality and Individual Differences*, 21(6), 835- 844.
- Francis, L. J., Brown, L. B., & Philipchalk, R. (1992). The development of an abbreviated form of the Revised Eysenck Personality Questionnaire (EPQR-A): its use among students in England, Canada, the U.S.A. and Australia, *Personality and Individual Differences*, 13(4), 443-449.
- Francis, L. J., & Jackson, C. J. (2004). Which version of the Eysenck Personality Profiler is best? 6-,12- or 20- items per scale, *Personality and Individual Differences*, 37, 1659-1666.
- Francis, L. J., & Sister Montgomery, A. (1993). Personality and school- related attitudes among 11- to 16- year-old girls., *Personality and Individual Differences*, 14(5), 647-654.
- Furnham, A. (1990). Personality and demographic determinants of leisure and sports

- Francis, L. J., & Sister Montgomery, A. (1993). Personality and school- related attitudes among 11- to 16- year-old girls., *Personality and Individual Differences*, 14(5), 647-654.
- Furnham, A. (1990). Personality and demographic determinants of leisure and sports preference and performance, *International Journal of Sport Psychology*, 21, 218-236.
- Granleese, J., Trew, K., & Turner, I. (1988). Social dissimulation, perceived competence and personality, *Personality and Individual Differences*, 9(3), 565-570.
- Graydon, J. & Murphy, T. (1995). The effect of personality on social facilitation whilst performing a sports related task, *Personality and Individual Differences*, 19(2), 265-267.
- Jamison, R. N. (1984). Differences in personality between American and English children, *Personality and Individual Differences*, 5(2), 241-244.
- John, O., P. & Srivastava, S. (1999). *The Big-Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives*, University of California, Berkeley.
- Kirkcaldy, B. D. (1982). Personality profiles at various levels of athletic participation, *Personality and Individual Differences*, 3(3), 321-326.
- Kline, P. (1986). *Handbook of test construction*, London: Methuen.
- Maltby, J., & Talley, M. (1998). The psychometric properties of an abbreviated form of the Revised Junior Eysenck Personality Questionnaire (JEPQR-A)among 12-15-year-old U.A. young persons., *Personality and Individual Differences*, 24(6), 891-893.
- Mc Kelvie, S. J., Lemieux, P. & Stout, D. (2003). Extraversion and neuroticism in contact athletes, no contact athletes and non athletes : a research note, *Athletic insight : the on line journal of sport psychology*, 5 (3) : <http://www.athleticinsight.com/Vol5Iss3/ExtraversionNeuroticism.htm>
- Meyers, M. C., Sterling, J. C., & Leunes, A. D. (1988). Psychological characterization of the collegiate rodeo athlete, *Journal of Sport Behavior*, 40(2), 59-65.
- Mohan, J., Mall, N. N. & Paul, V. P. (1979).Comparative study of extroversion, neuroticism and attitude towards sport of handball players and non-players. *Society for the National Institutes of Physical Education and Sports journal*, 2(1), 3-6.
- Newcombe, P. A., & Boyle, G. J. (1995). High school students' sports personalities: Variations across participation level, gender, type of sport, and success. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 277-294.
- O' Sullivan, D., Zuckerman, M., & Kraft, M. (1998). Personality characteristics of male and female participants in team sports, *Personality and Individual Differences*, 25, 119-128.

- Perez, J., Anglada, M., & Guitart, A. (1990). Spanish versions of the JEPQ and the EPQ among 15-to 16-yr olds., *Personality and Individual Differences*, 11(8), 869-870.
- Pervin, L. A. (1994). A critical analysis of current trait theory. *Psychological Inquiry*, 5, 103-113.
- Pervin, L. & John, O. P.(1999). *Handbook of personality: Theory and research*, New York: Guilford.
- Ruston, J. P. (2001). A scientometric appreciation of H. J. Eysenck's contributions to psychology. *Personality and Individual Differences*, 31, 17-39.
- Scholte, R. H., & De Bruyn, E. E. (2001). The revised Junior Eysenck Personality Questionnaire (JERQ-R). Dutch replications of the full-length, short, and abbreviated forms., *Personality and Individual Differences*, 31(4), 615-625.
- Shevlin, M., Bailey, F., & Adamson, G. (2002). Examining the factor structure and sources of differential functioning of the Eysenck Personality Questionnaire. Revised-Abbreviated., *Personality and Individual Differences*, 32, 479-487.
- Sinphurmsukskul, N., Froer, O. & Ahlheim M. (2005). *The Big Five Factor Model in the Context of Resource Valuation*, Conference on International Agricultural Research for Development, Deutscher Tropentag, Stuttgart-Hohenheim, October 11-13.
- Σταλίκας, Α., Β. (1991). *Εφαρμοσμένη αθλητική ψυχολογία*, Αθήνα.
- Wilson, D., & Panditji, L. (1991). Cross-cultural cross-validation of the Junior Eysenck Personality Questionnaire among Zimbabwean school children, *Psychological Reports*, 69, 261-262.
- Ζέρβας, Γ. (1992) *Ψυχολογία Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού*, Αθήνα
- Zuckerman, M. & Cloninger, C. R. (1996) Relationships between Cloninger's, Zuckerman's, and Eysenck's dimensions of personality. *Personality and Individual Differences*, 2, 283-285.
- Zuckerman, M., Kuhlman, D. M., Joireman, J., Teta, P. & Kraft, M. (1993). A comparison of three structural models for personality: the big three, the big five, and the alternative five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 757-768.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α). Πρωτότυπο ερωτηματολόγιο JEPQR-A

E= Extraversion, P= Psychotism, N=Neuroticism, L= Lie

1	E	Can you get a party going?
2	P	Do you enjoy hurting people you like?
3	P	Is it important to have good manners?
4	L	Do you always do as you are told at once?
5	E	Are you rather lively?
6	P	Would you enjoy practical jokes that could sometimes really hurt people?
7	N	Do you often feel 'fed-up'?
8	N	Are you easily hurt when people find things wrong with you or the work you do?
9	N	Do you find it hard to get to sleep at night because you are worrying about things?
10	N	Do you sometimes feel life is just not worth living?
11	L	Do you throw waste paper on the floor when there is not waste paper basket handy?
12	P	Do you get into more trouble at school than most other pupils?
13	E	Do you like going out a lot?
14	L	Have you ever said anything bad or nasty about anyone?
15	N	Do you worry for a long while if you feel you have made a fool of yourself?
16	L	Did you ever take anything (even a sweet) that belonged to someone else?
17	L	Were you ever greedy by helping yourself to more than your share of anything?
18	E	Do you find it hard to really enjoy yourself at a lively party?
19	L	Do you always say you are sorry when you have been rude?
20	E	Would you rather be alone instead of being with other young people?
21	P	Do you sometimes like teasing animals?
22	E	Can you let yourself go and enjoy yourself a lot at a lively party?
23	P	Do you seem to get into more fights than other young people?
24	N	Are your feelings rather easily hurt?

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β). Μετάφραση ερωτηματολογίου JEPQR-A

1.	Μπορείς να δημιουργήσεις κέφι σ' ένα πάρτυ;	ναι	όχι
2.	Σου αρέσει να πληγώνεις τους ανθρώπους που συμπαθείς;	ναι	όχι
3.	Είναι σημαντικό να έχεις καλούς τρόπους;	ναι	όχι
4.	Πάντα κάνεις ό,τι σου πουν αμέσως;	ναι	όχι
5.	Είσαι μάλλον ζωηρός τύπος;	ναι	όχι
6.	Θα σε διασκεδάζαν φάρσες που θα μπορούσαν μερικές φορές πραγματικά να πληγώσουν τους άλλους;	ναι	όχι
7.	Νιώθεις συχνά μπουχτισμένος;	ναι	όχι
8.	Πληγώνεσαι εύκολα όταν οι άλλοι βρίσκουν κουσούρια σε σένα ή στη δουλειά που κάνεις;	ναι	όχι
9.	Σε πιάνει δύσκολα ο ύπνος το βράδυ επειδή ανησυχείς για διάφορα πράγματα;	ναι	όχι
10.	Νιώθεις μερικές φορές ότι δεν αξίζει να ζεις;	ναι	όχι
11.	Πετάς άχρηστα χαρτιά κάτω όταν δεν υπάρχει καλάθι πρόχειρο;	ναι	όχι
12.	Δημιουργείς προβλήματα στο σχολείο περισσότερο απ' ότι η πλειοψηφία των μαθητών;	ναι	όχι
13.	Σου αρέσει να βγαίνεις έξω συχνά;	ναι	όχι
14.	Έχεις πει ποτέ κάτι κακό ή άσχημο για κάποιον;	ναι	όχι
15.	Ανησυχείς για μεγάλο χρονικό διάστημα αν αισθανθείς ότι γελοιοποίησες τον εαυτό σου;	ναι	όχι
16.	Πήρες ποτέ κάτι (ακόμα και καραμελίτσα) που ανήκε σε κάποιον άλλον;	ναι	όχι
17.	Ήσουν ποτέ τόσο λαίμαργος ώστε να πάρεις περισσότερο απ' ό,τι σου αναλογούσε;	ναι	όχι
18.	Δυσκολεύεσαι να διασκεδάσεις πραγματικά σ' ένα ζωντανό πάρτυ;	ναι	όχι
19.	Ζητάς πάντα συγγνώμη όταν είσαι αγενής;	ναι	όχι
20.	Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;	ναι	όχι
21.	Σου αρέσει μερικές φορές να πειράζεις τα ζώα;	ναι	όχι
22.	Μπορείς να αφήνεις και να διασκεδάζεις πραγματικά σ' ένα ζωντανό πάρτυ;	ναι	όχι
23.	Φαίνεται να μπλέκεις σε περισσότερους καυγάδες απ' ότι οι άλλοι νέοι;	ναι	όχι
24.	Πληγώνεσαι συναισθηματικά μάλλον εύκολα;	ναι	όχι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ). Συνολικό ερωτηματολόγιο

Βλέπετε εδώ κάποια ερωτήματα στα οποία καλείστε να απαντήσετε κυκλώνοντας την απάντηση (ΝΑΙ/ΟΧΙ) που σας αντιπροσωπεύει. Μην σπαταλάτε χρόνο προσπαθώντας να αναλύσετε τι υπονοεί το κάθε ερώτημα. Το κάθε ερώτημα ρωτά αυτό που φαίνεται. Απαντήστε αυθόρμητα αυτό που σας έρχεται στο νου κυκλώνοντας «ναι» ή «όχι». Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις

Βάλτε X για το φύλο

1	Αγόρι	
2	Κορίτσι	

1	Γυμνάζεσαι ΕΚΤΟΣ σχολείου σε κάποιο άθλημα 2 φορές/ βδομάδα ή περισσότερο;	ναι	όχι
α	Αν ναι.....είναι ομαδικό (μπάσκετ, βόλεϊ, ποδόσφαιρο);	ναι	όχι
β	.....είναι ατομικό (ενόργανη, κολύμβηση, στίβος);	ναι	όχι
γ	.....είναι δυαδικό (τέννις, badminton);	ναι	όχι

Συνεχίζεται στην επόμενη σελίδα...

...συνέχεια από προηγούμενη σελίδα

1	Μπορείς να δημιουργήσεις κέφι σ' ένα πάρτυ;	ναι	όχι
2	Σου αρέσει να πληγώνεις τους ανθρώπους που συμπαθείς;	ναι	όχι
3	Είναι σημαντικό να έχεις καλούς τρόπους;	ναι	όχι
4	Πάντα κάνεις ό,τι σου πουν αμέσως;	ναι	όχι
5	Είσαι μάλλον ζωηρός τύπος;	ναι	όχι
6	Θα σε διασκεδάζαν φάρσες που θα μπορούσαν μερικές φορές πραγματικά να πληγώσουν τους άλλους;	ναι	όχι
7	Νιώθεις συχνά μπουχτισμένος;	ναι	όχι
8	Πληγώνεσαι εύκολα όταν οι άλλοι βρίσκουν κουσούρια σε σένα ή στη δουλειά που κάνεις;	ναι	όχι
9	Σε πιάνει δύσκολα ο ύπνος το βράδυ επειδή ανησυχείς για διάφορα πράγματα;	ναι	όχι
10	Νιώθεις μερικές φορές ότι δεν αξίζει να ζεις;	ναι	όχι
11	Πετάς άχρηστα χαρτιά κάτω όταν δεν υπάρχει καλάθι πρόχειρο;	ναι	όχι
12	Δημιουργείς προβλήματα στο σχολείο περισσότερο απ' ότι η πλειοψηφία των μαθητών;	ναι	όχι
13	Σου αρέσει να βγαίνεις έξω συχνά;	ναι	όχι
14	Έχεις πει ποτέ κάτι κακό ή άσχημο για κάποιον;	ναι	όχι
15	Ανησυχείς για μεγάλο χρονικό διάστημα αν αισθανθείς ότι γελοιοποίησες τον εαυτό σου;	ναι	όχι
16	Πήρες ποτέ κάτι (ακόμα και καραμελίτσα) που ανήκε σε κάποιον άλλον;	ναι	όχι
17	Ήσουν ποτέ τόσο λαίμαργος ώστε να πάρεις περισσότερο απ' ό,τι σου αναλογούσε;	ναι	όχι
18	Δυσκολεύεσαι να διασκεδάσεις πραγματικά σ' ένα ζωντανό πάρτυ;	ναι	όχι
19	Ζητάς πάντα συγνώμη όταν είσαι αγενής;	ναι	όχι
20	Θα προτιμούσες να είσαι μόνος αντί να είσαι με άλλους νέους ανθρώπους;	ναι	όχι
21	Σου αρέσει μερικές φορές να πειράζεις τα ζώα;	ναι	όχι
22	Μπορείς να αφήνεις και να διασκεδάζεις πραγματικά σ' ένα ζωντανό πάρτυ;	ναι	όχι
23	Φαίνεται να μπλέκεις σε περισσότερους καυγάδες απ' ότι οι άλλοι νέοι;	ναι	όχι
24	Πληγώνεσαι συναισθηματικά μάλλον εύκολα;	ναι	όχι

ΠΑΡΑΚΑΛΩ ελέγξτε

Αν έχουν απαντηθεί ΟΛΑ τα ερωτήματα